

תמצית

מסכת סוכה

תמצית מסכת סוכה

סיכום של דברי הגמ' , בצורה מסודרת וברורה,
מועיל לחזרה ולבהירות הסוגיות.

תמוז התשע"ה
מודיעין עילית

ניתן להשיג חוברות "תמצית" גם על מסכתות-
ברכות, מסכתות סדר מועד, יבמות כתובות נדרים ונדה.
וכן תמצית המקרא, ותמצית נ"ך (חלקי).
ותמצית ספרי מוסר (שערי תשובה, מסילת ישרים, נפש החיים, וחזו"א אמו"ב).
נקודות מכירה בירושלים, בני ברק, ומודיעין עילית. לפרטים 0527692282

מידי חודש יו"ל חוברות סיכום על הגמ' הנלמדת לפי סדר הדף היומי,
ועל משנה ברורה לפי סדר מבחני "דרשו", ניתן לקבל חוברות אלו
בדואר (תמורת דמי משלוח) או במייל
tamtzissas@gmail.com

בחסות "דפוס איכות" המרכז להדפסת חוברות
וקונטרסים. משלוחים לכל רחבי הארץ.

1599-529100

כל הזכויות שמורות

נכתב לפום ריהטא בסדר לימוד דף היומי

הערות ותיקונים יתקבלו בברכה

לפרטים- 0527692282

מכתב מת"ח אחד:

תמוז תשע"ה

חיזוק לידיעת גמרא בע"פ

יקירי...

הנה הגרי"ס, אור ישראל מסלנט, בספר אור ישראל, מאמר כ"ז, כתב מאמר נפלא אשר כל בן תורה, החפץ לעלות במעלות התורה והיראה, חייב ללמדו, כי ממנו נקח לעבוד את ד'.

בו מבואר, כי חובת כל איש מישראל, ללמוד תורה, ולדעת התורה. שני חיובים שונים, אשר כל חיוב הוא חיוב לעצמו, ושני החובות הללו מתחברים כאחד, לעשות רצון אבינו שבשמים.

והגרי"ס מבאר בהרחבה, כיצד יקיים האדם חובות אלו באופן הטוב ביותר, ואנו נעיין רק בשרש דבריו...

וזה לשונו שם -

הנה במצוות תלמוד תורה, יש בזה שני ענינים, א' לימוד התורה, ב' ידיעות התורה. מצות לימוד התורה, הוא מן הכתוב והגית בו יומם ולילה, וכמש"כ הרמב"ם, והטור, וש"ע, בריש ה' תלמוד תורה וז"ל, כל אדם מישראל חייב בת"ת כו', שנאמר והגית בו יומם ולילה, ע"ש.

והנה למצוה זו של לימוד התורה, כל מה שלומד מקיים המ"ע והגית בו יומם ולילה, הן מקרא, או משנה, גמ' הלכות ואגדות, שכולן נתנו למשה מסיני, וכמו שהאריך בזה בס' נפש החיים שער ד' פ"ו ע"ש, ואף שלא יוכל לפסוק דין מתוך מקרא, או משנה, וכש"כ מן אגדה, בכ"ז יוצא ידי מצות לימוד התורה.

עכ"ל הצריך לענייננו,

ומאריך שם מאד בדברים נפלאים, כיצד יקיים האדם שני חיובים אלו, הידיעה והלימוד, בדברים נפלאים.

והנה ראוי לכל בן תורה, העוסק בתורה בעיון הראוי, בשמיעת שיעורים, ובעמל ההבנה, לשים עיניו ולבו, גם על ידיעה רחבה בידיעת הש"ס כפשוטו. תחילה ידיעת המסכתות הנלמדות בישיבה, ואח"כ שאר המסכתות, וידיעה היינו ידיעה ברורה, כמעט כלשון הגמרא.

והנה ידיעה זו אינה נקנית בהבטה בעלמא, אלא בשינון פעמים רבות, כמבואר בגמרא, "תנא מיניה ארבעין זמנין..." או כמבואר בגמרא, "אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד".

ואם יאמר האומר, הרי אנו זקוקים לזמן רב להעמיק בסברה, להעמיק בהתבוננות בדברי ראשי הישיבה, בודאי אמת, נכון הדבר, כי יש לעמול עמל רב, בהתבוננות, ובדבוק חברים, ובבקשה מהראש ישיבה, והרמז"ם, לבאר את עומק הדברים, ולהעמיד הדברים על מכונם.

אבל יש צורך לקבוע זמן, לשינון הגמרא פעמים רבות, כי ידיעת הגמרא, המשא ומתן בגמרא, ושינון לשון הגמרא, הוא הכרח נוסף, חובה רבה עד מאד. ויש מקום בראש, לקיים שני חובות אלו, כמבואר בדברי הגרי"ס הנ"ל, כי חובת האדם לדעת הגמרא, ולהבין דיני התורה.

וזה לשונו שם,

אולם הגדר השני במצות ת"ת, הוא ידיעות התורה, והוא מה שאמרו חז"ל בקידושין (דף ל), ושנתם שיהיו דברי תורה מחודדים בפ"ך, שאם ישאל לך אדם דבר אל תגמגם ותאמר לו אלא אמור לו מיד, שנאמר אמור לחכמה אחותי את, ואומר קשרם על לוח לבך כו', ואומר חציך שנונים כו', ופרש"י יהיו מחודדים בפ"ך, חזור עליהם ובדוק בעומקם, שאם ישאלך אם לא תצטרך לגמגם כו', אמור לחכמה אחותי את שתהא בקי בה כאחותך שאסורה לך ע"ש.

יסוד המצוה הזאת כולל שני פרטים, א' הידיעה לרכוש לו הבקיאות בכל חלקי התורה, שיהיה תלמודו שגור בפיו, ב' הוא היכולת, להתחכם בתורה לחדד השכל, לשננו ולהישירו, שיוכל לישא וליתן במלחמתה של תורה, ולעקור הרים בפלפולו. ושתי אלה כינו חז"ל, בשם סיני ועוקר הרים.

הנה ביאר לנו הגאון והצדיק הגרי"ס זצ"ל, כי ידיעת התורה, הוא הידיעה בכל חלקי התורה... וההבנה להבין גדרי הדברים.

א"כ מבואר יוצא מפי הגאון, כי שני אלו יהיו לנגד הלומד תמיד, לדעת ולהבין, והנה תחילת הידיעה הוא הגמרא, כי הוא שרש ויסוד תורה שבע"פ, כי הוא ביאור המשניות, שהם הם ראשית העיקר התורה שבע"פ.

ועל זה בא חובת ההבנה, לידע ולהבין, את ישרות חיובי התורה.

ודע יקירי,

כי ההרגל בשינון דברי הגמרא, יש בו תועלת לכמה נושאים. א. לידיעת הגמרא, כי ידיעת הגמרא נקנה בחזרה ושינון. ב. הרגיל בחזרה ושינון, מרבה במצות לימוד התורה.

ג. יש לדעת ברור, כי המרבה בשינון הגמרא, מרבה בהבנת התורה, כי הבנת התורה הוא הבנת דברי האחרונים, המבארים דברי הראשונים, המבארים דברי הפוסקים, המבארים דברי הגמרא, שהוא תורה שבע"פ, בו מבואר התורה שבכתב, מאמר הבורא בקיום המצוות.

ואם יאמר לך אדם, שהלומד הרבה גמרא, נעשה שטחי, אמור לו כי מדברי היצר הוא, כי ריבוי הגמרא אינו מרחיק מהבנת התורה, אלא מקרב... כי הבנת התורה אינו הבנת השכל החיצוני, אלא הבנת השכל, אשר קבל את ההבנה מלימוד התורה, ועל כן כל לימוד גמרא מחזק את ההבנה...

ואם ירפה אותך היצר בטענה, כי אין לך כח הזכרון, ולא יעלה בידך לזכור דברי הגמרא, אל תשמע לו, כי כל אדם יש לו כח הזכרון לזכור את אשר חפץ לזכור...

אם תִּבְקֶשׁ הַכֶּסֶף. (משלי ב, ד).

בקשת הכסף הוא ההכרה, כי הם חיי האדם. חייב האדם לדעת, כי ללא ידיעת התורה, אין לו חיים כלל. חייב האדם לדעת, כי ללא ההבנה בתורה, ידיעתו בתורה ידיעה קלושה היא. חייב האדם לדעת, כי הבנה ללא ידיעה, הבנה קלושה היא...

וְכַמְטוּמוֹנִים תַּחֲפֹשְׁנָה. (שם)

בחיפוש המטמונים לוקח זמן ממושך עד גילוי המטמונים, ויש אשר עמלים זמן ממושך, ורק אחר זמן רב רואים התחלה של מטמון, אבל אחר המשך הזמן מתגלה המטמון, והוא שלל רב...

בין בידיעת התורה, ובין בהבנת התורה, לא ניכר הפירות, רק אחרי זמן ממושך.

המתמיד בעבודה, ובצורה הראויה, היינו עמל בהבנה, מתוך שמיעת דברי רבותינו ראשי הישיבה, והרמ"ם, והעמל בספרי האחרונים, והראשונים, הוא יזכה להבנת התורה.

העמל בידיעת התורה, בחזרה ושינון פעמים רבות, ואף שאינו רואה לפניו את כח זכרונו, ואף שאינו רואה את בהירות הסוגיות - כי מה שאינו מבורר בפעם הראשונה, יבואר ויבורר בהמשך - יראה בהמשך, את המטמונים היוצאים מתוך ריבוי החזרות, ויצרפו מטמוני הידיעה, למטמוני ההבנה.

והנה אמרו חז"ל "דברי תורה קשה לקנותם ככלי כסף, ונוח לאבדם ככלי זכוכית" (חגיגה ט"ו.), על כן יש להכיר, כי העבודה הזאת עבודת האדם לכל חיי העוה"ז, והוא ההכנה הראויה לחיי העוה"ב.

"כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה"...

מסכת סוכה

סוכה:

סוכה שגובהה למעלה מכ' אמה

ב. לת"ק פסולה, ורבי יהודה מכשיר.

הא דתני הכא פסולה ואילו במבוי שהוא גבוה למעלה מכ' תני ימעט, משום דהכא דאורייתא והתם דרבנן. ואב"א בסוכה שהלכותיה מרובות תני פסולה כדי לקצר, מבוי שהלכותיו במשנה זו מועטות תני ימעט.

מקור וטעם הפסול והנ"מ בין הטעמים-

לרבה ילפינן מ"למען ידעו דורותיכם כי בסוכות" שצריך שהאדם ידע שהוא יושב בסוכה, וסוכה הגבוהה מכ' לא שלטה עינא בסכך.

והא דתנן שאם הדפנות מגיעות לסכך כשרה למעלה מכ', אתיא כרבה דכשהדפנות מגיעות לסכך שלטא בה עינא.

לרבי זירא ילפינן מדכתיב "וסוכה תהיה לצל" שצריך לשבת בצל הסוכה, וביותר מכ' יושב **בצל דפנות**. ואמנם בעשתרות קרניים הסוכה כשרה, דדל עשתרות קרנים מהכא איכא צל סוכה.

והא דתנן שאם יש בסוכה יותר מד' אמות על ד' אמות כשרה אתיא כרבי זירא, משום שאז גם למעלה מכ' איכא צל סוכה. ומ"מ להכשר סוכה א"צ אלא ז' טפחים על ז' טפחים.

לרבא ילפינן מדכתיב "בסוכות תשבו שבעת ימים" שצריך ישיבה בדירת עראי, ולמעלה מכ' לעולם היא **דירת קבע**. אמנם למטה מכ' שיכול לעשותה עראי אף אם עשאה קבע כשרה.

ב: רב חנן בר רבה סובר שסוכה שמחזקת יותר מראשו ורובו ושולחננו יותר מז' על ז' כשרה אף ביותר מכ' אמה.

אמר רבי יהודה **מעשה בהילני המלכה** בלוד שהיתה סוכתה גבוהה מכ' והיו זקנים יוצאים ונכנסים לשם ולא אמרו לה דבר, אמרו לו משם ראה והלא אשה היתה ופטורה מן הסוכה, אמר להם והלא ז' בנים היו לה, -ואם תאמרו שהיו בניה קטנים הלא ז' היו וא"א שאין בהם אחד שא"צ לאמו, וא"ת דאף הוא אינו חייב אלא מדרבנן הרי- כל מעשיה לא עשתה אלא ע"פ חכמים.

ג. ולמ"ד בסוכה קטנה מחלוקת צ"ל שהוכיח ר"י מקיטוניות שהיו בסוכה והיא יושבה בקיטוניות משום צניעותא, וסבר ר"י שאף בניה ישבו עמה ולא אמרו לה דבר, וחכמים סברו שבניה לא ישבו בקיטוניות.

שיעור סוכה - לב"ה די שתהא מחזקת ראשו ורובו, ולב"ש צריך שתהא מחזקת ראשו ורובו ושולחננו, ולרבי צריך שיהא בה ד' אמות על ד' אמות, ואמר רב שמואל בר יצחק שהלכה כב"ש.

מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחננו בתוך הבית ב"ש פוסלים (אף אם הסוכה גדולה כשיעור הנצרך לב"ש) שמא ימשך אחר שולחננו, וב"ה מכשירים ולא גזרינן שמא ימשך.

דיני בית שאין בו ד' על ד'

ג: פטור מן המזוזה וממעקה.

אינו מיטמא בנגעים.

אינו נחלט בבתי ערי חומה פודהו לעולם ויוצא בויבל כקרקע.

אין חוזרים עליו מעורכי המלחמה בבנה בית ולא חנכו.

וטעמא דהנ"ל משום שבית כתיב בכלוהו.

אבל לסוכה כשר לרבנן דדירת עראי בעינן ולא בית.

עקומה אע"פ שאין האיציטבא ראויה להיות דופן, ואם יש ד' אמות פסולה.
 אם האיציטבא באמצע הסוכה ואין בינה לשום דופן ד' אמות כשרה, דאמרינן דופן עקומה מכל רוח.

ד: היתה פחותה מי' וחקק בה להשלימה
לי' צריך שלא יהיה משפת חקק ולדופן ג"ט
 משום לבוד, ולא מהני ד' אמות כמו באיציטבא, דשם יש דפנות כשרות, אבל לשוויי דופן צריך פחות מג"ט.

היתה גבוהה מכ' ועשה בה עמוד י"ט אע"פ
 שיש בו שיעור סוכה לא אמרינן ביה גוד אסיק מחיצתא, דבעינן מחיצות הנכרות וליכא.

נעץ ד' קונדסין וסיכך על גבם רבי יעקב מכשיר וחכמים פוסלים, לרב הונא נחלקו בשפת הגג אי אמרינן גוד אסיק מחיצתא, אבל באמצע הגג או בקרקע פסולה לכו"ע, ואיתותב רב הונא דאף באמצע הגג נחלקו. ולרב נחמן נחלקו באמצע הגג, והגמ' מסתפקת לדבריו אם נחלקו אף בשפת הגג או שכשרה לכו"ע, תיקו.

נעץ ד' קונדסין בארץ וסיכך על גבם לרבי יעקב אם כשיחקקו ויחלקו שירבע ואח"כ יחלקם שיהיה בהם ב' דפנות יהיה בהם טפח לכאן וטפח לכאן כשרה כדיומד המועיל לפסי ביראות בעירובין, וחכמים אומרים עד שיהיו ב' כהלכתם ושלישית אפי' טפח.

ה. סוכה שאינה גבוהה י' טפחים פסולה-

הגמ' רוצה לבאר שהמקור מהארוך שהיה גבוה אמה וחצי שזה ט' טפחים, וכפורת גבה טפח (כפחות שבכלים דתפשת מועט תפשת ואין למדים מציץ וזר כיון שבהם אין מידה כלל, ורב הונא יליף מ"פני" הכפורת ויליף מפני הכרובים דגמירי שלא היו פחותים מטפח), הרי כאן י"ט, וכתוב ונועדתי לך שם ודיברתי איתך מעל הכפורת, ומעולם לא ירדה שכינה למטה מי' ולא עלו משה ואליהו למרום אלא למטה מי', וש"מ דלמעלה מי' זה רשות אחרת.

ואין מערבים בו ואין משתתפים בו ואין מניחים בו עירוב משום דלא חזי לדירה, אבל מניחים בו שיתופי מבואות דלא גרע מחצר שבמבוי שאפשר להניח שם שיתופי מבואות.

ואין עושים אותו עיבור בין ב' עיירות אם אין בניו לעיירות יותר מע' אמה ושיריים, ולא דמי לבורגנים דחזו למילתייהו אבל הוא אינו ראוי לדירה.

ואין האחים והשותפים חולקים בו, והיינו דהנה נחלקו בחלקו חצר עם כמה בתים שאחד לקח ג' בתים קטנים והשני לקח בית גדול, לרב הונא מחלקים החצר לפי הבתים ומקבל אחד ג' רבעים והשני רביע, ולרב חסדא מקבלים לכל פתח ד' אמות ושאר החצר מתחלקת בשווה, ולדין זה בית שאין בו ד' על ד' לא חשיב בית לענין חלוקת החצר משום דלמיסתר קאי, ולענין חלוקה בחצר קטנה אין חולקים עד שיהא בה ד' אמות לכל אחד.

מיעוט סוכה הגבוהה מכ'

ד. כרים וכסתות לא הוי מיעוט משום דבטלה דעתו אצל כל אדם.

תבן או עפר שביטלו הוי מיעוט.

תבן או עפר שעתידי לפנותו אינו בטל וכן תבן סתם.

תבן שאין עתיד לפנותו ועפר סתם תלוי במחלוקת רבי יוסי ורבנן גבי טומאה להחשיב בית ביש שם חלל טפח לענין שלא תהא הטומאה עולה עד לרקיע, שלרבנן אינו בטל ולרבי יוסי בטל.

היתה גבוהה מכ' והוצין יורדים לתוך כ' אם צילתם מרובה מחמתם כשרה.

היתה גבוהה י' טפחים והוצין יורדים לתוך י' אע"פ שחמתם מרובה מצילתם פסולה, דדירה סרוחה היא.

היתה בסוכה איציטבא הממעטת מכ' אמה

אם האיציטבא בדופן האמצעית והיא על פני כל רוחב הסוכה ויש בה לבד שיעור הכשר סוכה כל הסוכה כשרה.

אם האיציטבא בדפנות הצדדיות, אם אין ממנה ולדופן הנגדית ד' אמות כשרה, דאמרינן דופן

רובו המקפיד, ולא גזרו במיעוט שאינו מקפיד דהוי גזירה לגזירה.

1: מחיצין - לר"י ילפינן מהלכה שיעור מחיצת סוכה י' טפחים, ולר"מ (שלומדים מהארון והכרובים וכו"ל) ילפינן מהלכה דין גוד אסיק או אחית, לבוד, ודופן עקומה.

דפנות הסוכה

ג' דפנות בסוכה - לרבנן צריך שתיים כהלכתן ושלישית אפי' טפח, ולר"ש צריך ג' כהלכתן ורביעית אפי' טפח. הגמ' מבארת כמה אופנים במה נחלקו, (אם יש אם למקרא או למסורת, אי סככה בעיא קרא, אי הלכתא לגרע או להוסיף, אי דורשים תחילות, אי דרשינן וסוכה תהיה וכו' ולמחסה ולמסתור מזרם וממטר).

ז. ואותו טפח היכא מעמידו - לרב וללוי מעמידו כנגד היוצא במקום שהמחיצה נגמרת וכן מורין בבי מדרשא, וי"א שעושה דופן טפח שוחק ומעמידה פחות מג"ט לדופן נמצאת מחיצה ד' שזה רוב מז' שהוא שיעור הכשר סוכה.

סוכה העשויה כמבוי לרב יהודה מעמיד מחיצה טפח באיזה רוח שירצה, ולי"א לעיל יעשה מחיצה ד' ומשהו ויניחה פחות מג' לדופן, והכא לא אמרינן לבוד כיון דליכא ב' דפנות כהלכתן.

ג' לישנות בדעת רבא בענין צורת הפתח בדופן השלישית, א' מותר דווקא אם יעשה ע"י הטפח צורת הפתח חצי טפח מכאן וחצי טפח מכאן וקנה על גביהן, ב' יכול להכשירה או ע"י טפח או ע"י צורת הפתח אפי' בלי טפח, ג' יעשה גם טפח וגם צורת הפתח.

אמר רבא סיכך ע"ג מבוי שיש לו לחי, או ע"ג פסי ביראות כשרה, וכל שנחשב דופן לסוכה הוי דופן לשבת של סוכות, כגון שתיים כהלכתן ושלישית אפי' טפח, אבל שבת דעלמא אינה ניתרת אלא בעומד מרובה על הפרוץ, וצריכא.

ה: כרוב היינו תינוק, פני כרוב היינו פני תינוק ופני אדם היינו פני אדם גדול.

הגמ' דוחה הילפותא מהארון דא"כ יהיה השיעור כולל הסכך ולא בחלל הסוכה.

הגמ' לומדת משיעור הכרובים דכתיב בהו "פורשי כנפיים למעלה סוככים בכנפיהם וכו' " ושיעור הכרובים י' טפחים, דילפינן מבית המקדש שעשה שלמה ששיעור הארון והכרובים הוא שלישי מהגובה הכללי, והכנפים היו פרושות מעל הראש, נמצא שסוככים היינו למעלה מי'.

הגמ' אומרת שלר"מ דאמות בנין בינוניות ניחא, אבל לר"י שאמת בנין ט' טפחים ושל כלים חמשה א"כ גובה הארון עם הכפורת היה שמונה וחצי, וא"כ הכרובים היו י"א וחצי, אלא לדבריו שיעור סוכה הלכה למשה מסיני.

שיעורין חציצין ומחיצין הלכה למשה מסיני

הא דכתיב ארץ חיטה ושעורה וכו' ואמר רב חנין כל הפסוק לשיעורים נאמר, אינו אלא אסמכתא.

1. חיטה לבית המנוגע - שאם נכנס לבוש בבגדיו הוא טמא מיד והם טהורים עד שישהה כדי אכילת פרס מפת חיטים.

שעורה - עצם כשעורה מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באוהל.

גפן - רביעית יין לנזיר.

תאנה - כגרוגרת להוצאת שבת.

רימון - כלי בעלי בתים שניקבו שיעורם כרימונים.

ארץ זית שמן - שרוב שיעוריה כזיתים.

דבש - ככותבת הגסה לאיסור אכילה ביוה"כ.

חציצין - דין חציצה דאורייתא הוא. גם חציצה בשערות הוא דאורייתא, וחוצץ היכא דנימא אחת קשורה, אבל ג' קשורות אינו חוצץ, וב' קשורות ספק. ואינו חוצץ מדאורייתא - הלכה למשה מסיני, אלא רובו המקפיד, ורבנן גזרו במיעוטו המקפיד וברובו שאינו מקפיד אטו

לשמה בציצית- עשאה מן הקוצים מן הנימים ומן הגרדין פסולה, מן הסיסין לרב כשרה ולשמואל פסולה דבעינן טויה לשמה.

סוכה או ציצית גזולה פסולה.

ט: העושה סוכתו תחת האילן- אם האילן צילתו מרובה מחמתו הסוכה פסולה, כאילו עשאה בתוך הבית, אם האילן חמתו מרובה מצילתו אם חבטן השפיל ענפי האילן ועירבם עם הסכך הכשר כשרה, ולא גוזרים אטו היכא דלא חבטן, ומותר לעשות כן לכתחילה.

סוכה על גבי סוכה

שתיהן כשרות- כשהתחתונה חמתה מרובה מצילתה, והעליונה צילתה מרובה מחמתה, והסכך בתוך כ' לתחתונה.

שתיהן פסולות- כשתיהן צילתן מרובה מחמתן, והסכך למעלה מכ'.

י: תחתונה כשרה ועליונה פסולה- תחתונה צילתה מרובה מחמתה, עליונה חמתה מרובה מצילתה, ושתייהם למטה מכ', ואם סכך העליונה למעלה מכ' הרי הוא פוסל את הסוכה שלמטה מדין סכך פסול, ולא גוזרים שמא יבואו להכשיר אף כשהעליונה למעלה מכ'.

עליונה כשרה ותחתונה פסולה- שתיהן צילתן מרובה מחמתן ובתוך כ'.

ההבדל בין סכך לסכך כדי להחשיבם לב' סוכות- לרב הונא טפח כמו לענין טומאה, לרב חסדא ד' טפחים שהוא מקום חשוב, ולשמואל י' טפחים כשיעור הכשר הסוכה.

ר"י אומר אם אין דיורים בעליונה התחתונה כשרה- אין נ"מ בדיורים אלא בראויה לדיורים, ולשמואל ליכא לפרושי שנחלקו בפחות מי' שהרי לשיטתו כשרה בפחות מי', וה"ה שאם אין העליונה יכולה לקבל כרים וכסתות אינה פוסלת שהרי סוכה שאין בהשיעור אינה פוסלת לשמואל, אלא נחלקו היכא שראויה לקבל כרים וכסתות ע"י הדחק.

פירס עליה סדין מפני החמה, או תחתיה מפני הנשר פסולה, אבל פרס כדי לנאותה כשרה.

ז: סוכה שחמתה מרובה מצילתה פסולה, לרבנן דווקא חמתה מחמת סיכון, ולר' יאשיה אף חמתה מחמת דפנות פוסל.

סוכה דירת קבע בעינן ראויה לשימוש קבוע ונראית כביתו, כך מבואר מדברי כמה תנאים- רבי- סוכה צריך שתהיה ד' על ד', ר' יאשיה כנ"ל, ר"י המכשיר גבוהה מכ' אמה, ר"ש המכשיר רק בג' כהלכתן ורביעית טפח, ר"ג הפוסל סוכה בראש העגלה או הספינה, ב"ש הפוסלים ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בבית, ר"א הפוסל סוכה כמין צריף, אחרים הפוסלים סוכה העשויה כשובך.

ח. סוכה עגולה- לאחרים פסולה, ריו"ח מכשיר אם יש בהקיפה כדי לישב כ"ד בני אדם, הגמ' מבארת טעמא דריו"ח שצריך סוכה ד' על ד' שהיא מקום ישיבת ט"ז בני אדם דגברא באמתא יתיב, וכוונת ריו"ח לעיגול של כ"ד בני אדם בלא מקום ישיבתם, ששיעורו שבע עשרה פחות חומש.

ח: שתי סוכות של יוצרים- בפנימית היה מצניע קדרותיו ודר, ובחיצונה עושה מלאכתו ומוכר, הפנימית אינה סוכה וחייבת במזוזה, והחיצונה סוכה ופטורה ממזוזה, ואינה כבית שער מפני שאינה קבועה.

סוכת גנב"ך (גויים, נשים, בהמה, כותים), ורבק"ש (רועים, בורגנים, קייצים, שומרי פירות), כשרה ובלבד שתהיה מסוככת לשם צל, גנב"ך אלימא משום דקביעי, וי"א רבק"ש אלימא משום דבני חיובא.

ט. סוכה לשמה- סוכה העשויה לשם חג אפי' כל השנה כשרה לכו"ע, עשאה סתמא יותר מל' יום קודם החג לבית שמאי פסולה דבעינן עשייה לשמה, דכתיב "חג הסוכות תעשה לך", ולב"ה כשרה וילפינן מהתם שעושים סוכה בחולו של מועד, וב"ש סברי אין עושים סוכה בחולו של מועד.

עצי סוכה אסורים כל שבעה.

פסיקתן זו היא עשייתן

עשה ציצית מחוט אחד, לרב יכול לחתוך את החוט והציצית כשרה דפסיקתה זו היא עשייתה.

הטיל חוטים לשתי קרנות בבת אחת ואח"כ פסק ראשי החוטים כשר לשמואל, הגמ' מעמידה דווקא בפסק ואח"כ קשר.

י"א: תלה החוטים ולא פסק ראשיהם לרב פסולים עד שיפסקו, ולשמואל פסולים לעולם, הגמ' מביאה ברייתא שבה מבואר כשמואל.

עבר וליקט ענבי ההדס ביו"ט רבי שמעון בר יהוצדק פוסל וחכמים מכשירים.

הגמ' רוצה להעמיד שנחלקו אי אמרינן קציצתן זו היא עשייתם, ולכו"ע לולב צריך אגד, ויש בלולב דין תעשה ולא מן העשוי דילפינן מסוכה.

הגמ' אומרת שאפשר להעמיד שנחלקו אם לומדים לולב מסוכה, או שנחלקו אם **לולב צריך אגד** כמו שנחלקו ת"ק ור"י במקום אחר, דר"י יליף גז"ש לקיחה לקיחה מאגודת אגוד, ורבנן לא דורשים גז"ש, ומ"מ אף לרבנן מצווה לאוגדו משום זה אלי ואנוהו.

דיני הסכך

סיכך במחובר והסיכוך הכשר יותר מהמחובר כשרה.

זה הכלל כל דבר המקבל טומאה וגידולו מן הארץ מסככים בו וכל שאינו וכו' - הגמ' מבארת מהיכן לומדים דינים אלו.

בסוכות הושבתי את בני ישראל - לר"א ענני כבוד היו, ולר"ע סוכות ממש.

י"ב. **חבילי קש** או עצים או זרדים אין מסככים בהם, ואפי" הניחם לשם סכך פסול משום גזירת אוצר, שמא יניחם כדי ליבשם וימלך לסכך בהם ופסול משום תעשה ולא מן העשוי.

סיככה כהלכתה ועיטרה בקרמין וכו' אסור להסתפק מהן עד מוצאי יו"ט האחרון של חג, ואם התנה עליהם הכל לפי תנאו.

י: נויי סוכה אין ממעטים משיעור סוכה, ומן הצד ממעטים.

רב אשי אמר לעבדו שיוריד הכתונת ששטח ע"ג הסוכה ליבשה לאחר שתתייבש, כדי שלא יאמרו מסככים בדבר המקבל טומאה.

נויי סוכה המרוחקים ד"ט מהסכך לרב נחמון כשרה ולרב חסדא ורב הונא פסולה.

כילה

מותר לישן בכילה שאינה גבוהה עשרה בסוכה, וכן תחת מיטה שאינה גבוהה עשרה, אם פירש ע"ג הקינוף פסול אע"פ שאינם גבוהים עשרה כיון דקביעי, דחשיב אוהל אף בפחות מ"י. ואמנם סוכה שע"ג סוכה אינה פוסלת בפחות מ"י דלמיפסל סוכה בעי עשרה.

ערום הישן בכילה מוציא ראשו וקורא ק"ש, ואם הכילה גבוהה י' לא מהני שיוציא ראשו, דהוי כעומד ערום בבית, ואמנם בבית אפי' פחות מ"י לא מהני שיוציא ראשו כיון דקביעי.

י"א. **כילת התנים** גגה משופע - (ללישנא בתרא דשמואל) מותר לישן בה, ואם יש לה גג אסור לישן בה, ונקליטים כיון דקביעי פוסלים אף בכילת התנים.

שיטת רבי יהודה שמותר לישן בתוך אוהל בסוכה, ואף בכילה דלתוכה עשויה מותר, דלא אתי אוהל עראי ומבטל אוהל קבע.

סיכך במחובר לקרקע פסולה, ואם קצנע כשרה, רב יוסף אמר בשם רב שרק אם נענע את הסכך אחרי שקצנעו כשרה, ורב הונא אמר שזו שיטת שמואל, אבל רב מכשיר אפי' אם לא נענע דקציצתן זו היא עשייתן, אמנם אם שלפינהו שלופי מקום הקציצה נמצא סמוך לאילן ואין הקציצה ניכרת מודה רב שפסול.

ירקות הכשרים למרור מביאים את הטומאה בעודם לחים, ואינם חוצצים בפני הטומאה מדרבנן כיון דלכי יבשי פרכי, וכן פוסלים בסוכה משום אויר בג' טפחים ולא בד' כסכך פסול.

ידות לסיכוך ולקבלת טומאה

אמר רבי אבא אמר רב הונא הבוצר ענבים לגת אין לו ידות.

ורב מנשיא בר גדא אמר רב הונא הקוצר לסכך אין לו ידות.

לרב מנשיא כ"ש שהבוצר לגת אין לו ידות דלא ניחא ליה דנימציייה לחמריה.

לרבי אבא בקוצר יש לו ידות דניחא ליה בידות כדי שלא יתפזרו.

ענפי תאנים ענבים שיבולים ותמרים ובהם פירות, לת"ק אם הפסולת מרובה על האוכל כשר לסיכוך, ולאחרים צריך שיהיה מרובה אף על הידות.

לרבי אבא תנאי היא, לרב מנשיא איירי בקצצן לאכילה ונמלך לסכך בהם, וטעמייהו דרבנן משום שכיוון שנמלך בטלה מחשבתו הראשונה.

י"ד. ואיירי שבססן י"א שבססן היינו התיר איגודם ולפי זה מחשבה נמי מהני, וי"א שדשן ברגלי הבהמה ולדבריו צריך מעשה כדי להפקיע מיעודם לאכילה, אבל מחשבה אינה מוציאה מיעודם לאכילה, כדמצינו גבי קבלת טומאה שכלים יורדים לידי טומאה במחשבה ואינם עולים אלא בשינוי מעשה, ואחרים סוברים כרבי יוסי שאף לאחר שבססן נשארים בדינם הראשון כיון שראויים לשימוש כידות.

תפילתם של צדיקים מהפכת דעתו של הקב"ה ממידת אכזריות לרחמנות.

סיכוך בנסרים

רבי יהודה מכשיר ור"מ פוסל.

לרב נחלקו בנסרים רחבים ד' טפחים ובגזירת תקרה, אבל באין בהם ד' לכו"ע כשרה.

לשמואל נחלקו בנסרים שרחבים ג' ואינם רחבים ד', דנפקי מתורת לבוד אבל אין בהם

החוטט בגדיש לעשות לו סוכה אינה סוכה, משום תעשה ולא מן העשוי, אבל אם נענע את הסיכוך כשר ואין כאן גזירת אוצר.

י"ב: סיככה בחיצים זכרים כשרה דפשוטי כלי עץ אין מקבלים טומאה, נקבות פסולה כיון שיש להם בית קיבול.

סיכוך בפשתן - באניצי פשתן פסולה, בהוצני פשתן שלא נשרה ולא נופץ כשרה, הושני פשתן אין ידוע מה דינם, ואין ידוע אם איירי בדיוק במכתשת ולא נפיץ במסרק, אבל אם נשרו ולא דיוק כשרה, או שגם בזה יש ספק.

שושי ושווצרי מיני ירקות שאינם מאכל אדם - לרב יהודה כשרים לסכך, לאבבי שושי כשרים, ושווצרי פסולים כיון שריחם רע.

י"ג. היזמי והיגי מיני סנה - לרב חנן בר רבא מסככים בהם, לאבבי היזמי כשרים, והיגי פסולים כיון שעליהם נושרים.

אפקותא דדיקלא ודוקרנא דקני מסככים בהם, דאגד בידי שמים לא שמיה אגד, ואע"פ שאגדם אגד חד לא שמיה אגד שהרי הוא מחובר כבר בצד אחד.

מרוריתא דאגמא יוצאים בו ידי חובת מרור, ואע"פ שיש לו שם לווי (ומצינו גבי אזוב להזאת טמא שביש לו שם לווי פסול), אם בזמן מתן תורה היה שמו בלא שם לווי ורק אח"כ נשתנה כשר, ולרבא שמו מרור סתם, וקורין לו מרוריתא דאגמא משום שמשם מקומו.

אגד שלש שמיה אגד, אגד שניים תלוי במחלוקת רבי יוסי ורבנן גבי אזוב, שלרבי יוסי צריך אזוב עם ג' גבעולים ואם היזה ונפל אחד ונשארו ב' כשר, וגרדומיו גבעולים רכים די שישאר בהם כל שהוא, ולרבנן צריך ג' למצוה אבל לעכב די בשניים.

י"ג: מסכך בחבילה - קנים שאגדם למנינא מסככים בהם, צריפי דאורבני לרב פפא כשר רק כשהתיר ב' הקשרים, ולרב הונא בריה דר"י אף בהתיר קשר אחד כשר, דכל אגד שאינו עשוי לטלטלו אינו אגד.

לר"י נחלקו בזה ב"ש וב"ה, ולר"מ מודים ב"ה בבטולי תקרה.

המקרה סוכתו בשפודין או בארוכות המיטה
 אם יש רווח ביניהם כמותן כשרה, לרב פפא שמכשיר פרוץ כעומד במחיצות שבת ניחא, ולרב הונא בריה דרבי יהושע שפוסל בפרוץ כעומד איירי שהרווח יותר מהעומד כדי שיהיה נכנס ויוצא ולא בצמצום, או שאיירי אף במצמצם ואם היה השפודים שתי נותן את הסכך ערב ואם היה ערב נותנם שתי, שאז הסכך הכשר הוא יותר מהפסול ומבטל לסכך הפסול.

ט"ו: ארוכות המיטה אם בלאי כלים פסולים
 לסיכוך אע"ג דהשתא אינם כלי כיון דמכלי קאתו איירי בארוכות המיטה סתם, ואם בלאי כלים כשרים איירי בארוכה ושתי כרעים או בקצרה ושתי כרעים, דחזיא לסומכם לכותל ולתת עצים מהכרעים לכותל ולתת על העצים חבלים ולשבת עליהם.

ט"ז: מיטה נטמאת שלימה ונטהרת שלימה
 דברי ר"א, ולחכמים גם אברים וכגון ארוכה ושתי כרעים או קצרה ושתי כרעים.

מחצלת קנים גדולה מסככים בה דסתמא לסיכוך, קטנה אין מסככים בה, ור"א אומר אף גדולה מקבלת טומאה ואין מסככים בה.

החוטט בגדיש לעשות לו סוכה אינה סוכה, ואם היה שם כבר חלל טפח באורך ז' טפחים כשרה כיון שמתחילה היה שם סכך על הגדיש.

המשלשל דפנות מלמעלה למטה אם גבוה מן הארץ ג' טפחים פסולה, ורבי יוסי מכשיר כשיש במחיצה י' טפחים, הגמ' מבארת שנחלקו אם מחיצה תלויה מתרת או לא, ואינו תלוי בפלוגתא דלהלן גבי מחיצה תלויה בבור שבין ב' חצרות, דשבת הוא איסור סקילה וחמור מסוכה דמצות עשה.

המשלשל דפנות מלמטה למעלה אם גבוהה מן הארץ י' טפחים כשרה לכו"ע.

ט"ז: בור שבין ב' חצרות לת"ק מועילה מחיצה אף אם היא רחוקה מן המים ובלבד

שיעור מקום, אבל ברחבים ד' לכו"ע פסולה, ובפחות מג' לכו"ע כשרה.

י"ד: שני סדינים מצטרפים לשיעור הפוסל, שני נסרים אין מצטרפים ולר"מ אף נסרים מצטרפים-

לשמואל איירי בנסרים שיש בהם ג' ואין בהם ד' ומצטרפים לשיעור ד', לרב פחות מד' הוא סכך כשר ואין מצטרף לפסול, וכוונת ר"מ שמצטרפים לד' אמות הפוסלות בצד הסוכה.

תניא כוותיה דרב ותניא כוותיה דשמואל. בשעת הסכנה מותר לכו"ע לסכך בנסרים רחבים ד'.

מודה ר"מ שאם יש בין נסר לנסר כמלוא נסר מניח פסל סכך כשר ביניהם וכשרה.

ומודה ר"י בנסר רחב ד' טפחים שאין לישן תחתיו והישן לא יצא יד"ח.

אם הפך את הנסרים על צידיהם- לרב הונא פסולה, לרב חסדא ורבה בר רב הונא כשרה.

נתן נסר שהוא רחב ד' אע"פ שלא הכניסו לתוכה אלא ג' פסולה, לרב הונא היינו בהפכו על צידו, ולחולקים היינו שהניחו בדופן פתח הסוכה והוא נוטה לחוץ טפח.

סוכה שאינה מחזקת כדי ראשו ורובו ושולחנו, או שנפרצה שיכול לזדקק בה גדי בבת אחת ג' טפחים פסולה.

ט"ו: תקרה שאין עליה מעזיבה-

לרב סתם נסרים יש בהם ארבעה. לר"י נחלקו בזה ב"ש וב"ה **בגזירת תקרה**, לב"ה מפקפק סותר ומנענע את כולם או נוטל אחת מבינתיים, ולב"ש אע"פ שמפקפק אינו כשר אלא אם נוטל אחת מבינתיים משום גזירת תקרה, לר"מ כו"ע סברי לגזירת תקרה, וממילא אף לב"ה נוטל אחת מבינתיים, ע"כ לרב שהמחלוקת גבי גזירת תקרה היא ביש בנסרים ד'.

ולשמואל שנחלקו באין בנסרים ד', אבל ביש בהם ד' פסולה לכו"ע, המחלוקת בתקרה שאין עליה מעזיבה היא **בבטולי תקרה** שאם בא לעשות תקרה חדשה פסול, אבל בבא לבטל תקרה שמוכיח שידוע שאמרה תורה תעשה ולא מן העשוי

אמות מצומצמות, ומניח ג"פ נסר ופסל מכל צד שנמצא שבאמצע יש ח' טפחים פסל שהוא שיעור הכשר סוכה.

מיעוט אויר ג' בסוכה - בסוכה גדולה יכול למעטו בין בקנים ובין בשפודים, ובסוכה קטנה ממעטו בקנים ולא בשפודים.

י"ח. אויר ג' טפחים באמצע הסוכה - נחלקו בזה רב אחא ורבינא אם אומרים לבוד באמצע או לא.

קורה שבאה להכשיר המבוי שיוצאה מכותל זה וקורה אחרת יוצאת מכותל אחר ואינם מחוברות, אם אין ביניהם ג"ט א"צ להביא קורה אחרת, ובזה לכו"ע אומרים לבוד באמצע דמדרבנן הוא.

ארובה בתקרת הבית אין אומרים בה לבוד לגבי טומאה לכו"ע דהלכות טומאה הכי גמירי להו, (ואם הטומאה בבית הבית טמא חוץ ממה שכנגד הארובה, ואם הטומאה כנגד הארובה כל הבית טהור).

אברומא מין דגים קטנים יש מקום שאסורים מפני שיש שם שרצים וא"א להפרישם ויש מקומות שמוותרים כי אין שם שרצים.

צחנתא דבב נהרא שריא, ולא מפני שהמים זורמים או שהמים מלוחים שהרי דגים טמאים מתקיימים בהם, אלא מפני שאין שם דגים טמאים, והאידנא שנשפך לשם נהרות איתן וגמדא אסורים מפני שיתכן שהוא מאותם נהרות.

פי תקרה יורד וסותם

י"ח: סיכך ע"ג אכסדרא ויש בתקרת האכסדרא ד' אמות אם יש לאכסדרא פצימים וביניהם פחות מג' טפחים כשרה משום לבוד, אין לה פצימין לאביי כשרה דאמרינן פי תקרה יורד וסותם, ולרבא פסולה לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם.

אביי מודה בסוכה המסוככת בנסרים שאין רחבים ד' טפחים ואין בה דופן אמצעי, שאין אומרים פי תקרה יורד וסותם, דהוי כמבוי מפולש.

לשמואל שאוסר לטלטל באכסדרא שאין לה דפנות מודה אביי שלא אומרים פי תקרה יורד

שתהיה בתוך אוגן הבור, לרשב"ג אלו דברי ב"ש אבל לב"ה צריך להניח המחיצה סמוך למים, ור"י מתיר אף בכותל שעל שפת הבור, ומעשה בציפורי ששכחו להביא ס"ת מערב שבת, והביאוהו בשבת ע"י שמצאו סדינים פרוסים ע"ג העמודים, והיה זה על פי רבי ישמעאל ברבי יוסי ולא על פי רבי יוסי.

מחצלת ארבעה ומשהו מתרת בסוכה גבוהה י' מצומצמים, ע"י שמניחה באמצע פחות מג' למעלה ופחות מג' למטה, וקמ"ל דאמרינן תרי לבוד.

מחצלת ז' ומשהו מתרת בסוכה גדולה, ומניחה פחות מג' למעלה ויש כאן מחיצה י', וכרבי יוסי.

פס ד' ומשהו מתיר משום דופן, ע"י שמניחו פחות מג' לדופן השניה, וקמ"ל ששיעור סוכה קטנה שבעה טפחים.

י"ז אויר פוסל בג' טפחים.

סכך פסול בצידי הסוכה אינו פוסל אלא בד' אמות דאמרינן דופן עקומה.

סכך פסול באמצע הסוכה לרבנן דבי רב פוסל בד' טפחים, ולרבה אינו פוסל אלא בד' אמות, בסורא אמרי דלשמואל פוסל בד' טפחים ולרב בד' אמות. הגמ' דנה בדברים אלו.

ב' דברים שאין שיעורם שווה (כגון אויר וסכך פסול) אין מצטרפים לשיעור, אמנם לענין טומאה הבגד השק העור והמפץ מצטרפים אע"פ שאין שיעורם שווה, כיון שראוים בפני עצמם לטמא מושב הואיל וראוי לטלאי במרדעת שעל גבי חמור.

י"ח. סיככה בנסרים של ארז אם יש בהם ד"ט פסולה, אין בהם ד' ר"מ פוסל ור"י מכשיר, ומודה ר"מ שאם יש בין נסר לנסר כמלוא נסר שמניח פסל (- סכך כשר) ביניהם וכשרה, למ"ד שיעור סכך פסול באמצע הוא ד"א ניחא, ולמ"ד ד"ט איירי בסוכה שמונה

ואם הגביהה מן הקרקע טפח או שהרחיקה מן הכותל טפח כשרה לכו"ע.

סיכון במחצלת

לרבא- מחצלת גדולה סתמה לסיכון וכשרה ואינה מקבלת טומאה, ואם עשאה לשכיבה מקבלת טומאה ואין מסככים בה, מחצלת קטנה לת"ק סתמה לשכיבה ומקבלת טומאה, ולר"א אף קטנה סתמה לסיכון ומסככים בה ואינה מקבלת טומאה.

ב. לרב פפא- קטנה סתמה לשכיבה ומקבלת טומאה ואין מסככים בה, ובגדולה לת"ק סתמה לסיכון ולר"א סתמה לשכיבה.

מחצלת של שיפה ושל גמי גדולה כשרה לסיכון וקטנה פסולה.

של קנים ושל חילת קלועה מסככים בה אבל ארוגה אין מסככים בה, וי"א שאף ארוגה מסככים בה.

חוצלות י"א מרזובלי שעושה הרועה תחת ראשו לשכב- טמאים בטמא מת, טומאת מדרס לרבי דוסא אין טמאים ולחכמים טמאים, ולר"ל היינו מחצלאות ממש, של אושא מיוחדות לשכיבה טמאות ושל טבריה טהורות ונחלקו בשאר מקומות.

כשנשתכחה תורה מישראל עלה עזרא ויסדה, וחזרה ונשתכחה ועלה הלל הבבלי ויסדה, חזרה ונשתכחה עלה רבי חייא ובניו ויסדה.

ב: ומודה רבי דוסא ביש להם גדנפא שפה סביב מודה שמקבלות טומאה.

וכן חותלות של שעם או גמי או שק או ספירא מקבלות טומאה כיון שראויות לשימוש מסוים.

מסככים בבודיא שאין לה גדנפא.

וסותם, ונחלקו לשיטת רב שמתיר לטלטל שם, ורבא סובר שאינו דומה כי כאן המחיצות אינם עשויות לאכסדרא.

י"ט. בקרוי השווה לסכך מודה אביי דלא אמרינן פי תקרה יורד וסותם.

בסורא מתנו הכי- אם אין לאכסדרא פצימין לכו"ע פסולה, ביש לה פצימין אביי מכשיר משום לבוד ורבא פוסל, והלכתא כלישנא קמא וכרבא.

רב אשי סיכך באכסדרא שאין לה פצימין מפני שהיה שם טפח שהיה נראה מבפנים ושווה מבחוץ או נראה מבחוץ ושווה מבפנים ונמצאת הסוכה עם ג' דפנות, וטפח זה מכשיר כמו שנקרא לחי לגבי מבוי.

פסל היוצא מן הסוכה נדון כסוכה

לעולא איירי שהסכך יוצא לאחורי הסוכה ויש שם ג' דפנות וז' טפחים וחמתה מרובה מצילתה, וקמ"ל דלא אמרינן שהסכך לא נעשה אלא לתוכו.

לרבה ורב יוסף איירי שהסכך יוצא בפתח הסוכה ואחת הדפנות בולטת.

לריו"ח בא להכשיר סוכה שרובה צילתה מרובה מחמתה, ומיעוטה חמתה מרובה מצילתה.

לרב אושעיא בא להכשיר סכך פסול פחות מג' בסוכה ששיעורה ז', ואע"פ שאויר פחות מג' אינו פוסל, מ"מ תחת האויר אין ישנים (שאע"פ שמצטרף אינו כשר, כדאשכחן במקוה שטיט הנרוק מצטרף ואין טובלים בו), ותחת הסכך הפסול ישנים.

י"ט: דופן וסכך באלכסון- העושה סוכתו

כמין צריף שמשפעת והגג והדפנות הם אחד או שסמך את הסכך לכותל, לתנא דמתני' (רבי נתן) ר"א פוסל מפני שאין לה גג, וחכמים מכשירים מפני ששיפועי אהלים כאהלים דמו, ולתנא דברייתא ר"א מכשיר וחכמים פוסלים, רב יוסף נהג כרבנן דברייתא וישן בכילת חתנים בסוכה דלפי שאין לה גג לא חשיב אוהל להפסיק.

הישן:

הסומך סוכתו בכרעי המיטה - לת"ק כשרה, לר"י אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה כשרה, י"מ כוונתו מפני שאין לה קבע, וי"מ מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה, ונ"מ אם סיכך ע"ג ד' עמודי ברזל, ואם המיטה משמשת רק לדפנות, והסכך נסמך ע"ג דבר אחר כשרה לכו"ע.

כ"ב. סוכה המדובללת ושצילתה מרובה מחמתה כשרה - לרב מדובללת היינו ענייה שיש בסכך רווחים הרבה וקאמר שאם צילתה מרובה מחמתה כשרה, לשמואל מדובללת היינו מבולבלת שהקנים אינם בשווה אלא קנה עולה וקנה יורד, ונחלקו אביי ורבא לדברי שמואל לאביי צריך שלא יהיה בין הקנים ג' טפחים, ולרבא אם הקנה רחב טפח מהני אפי"י יש ביניהם ג"ט דאמרינן חבוט רמי, כמו שמצינו בדין אוהל המת וכדלהלן.

קורות הבית והעליה שאין עליהם מעזיבה, אם הקורות מכוונות זו מעל גבי זו, טומאה תחת התחתונה תחתיה טמא, טומאה בין התחתונה לעליונה ביניהם טמא, טומאה ע"ג העליונה כנגדה עד לרקיע טמא, ואם לא היו הקורות מכוונות ויש טומאה תחתיהם הכל טמא, ודווקא שהקורות התחתונות רחבות טפח וביניהם יש רוחב טפח דאז אומרים לקורות העליונות חבוט רמי, ומבואר שאין אומרים חבוט רמי אלא כשיש רוחב טפח.

כ"ב: והא דאמרינן גבי הכשר מבוי שאם יש ב' קורות אחת למעלה ואחת למטה מצטרפות יחד להכשר מבוי אם אין העליונה למעלה מכ' אמה והתחתונה למטה מי"ט, הכונה לשני מקרים שונים שאם שניהם למעלה צריך שהעליונה לא תהיה למעלה מכ' אמה, ואם שניהם למטה שלא תהיה התחתונה למטה מי"ט.

צילתה כחמתה - סוכה שבדקו בקרקע ומצאו שצילתה כחמתה כשרה, מפני שודאי למעלה צילתה מרובה מחמתה, אבל אם צילתה כחמתה בסכך פסולה.

הישן תחת המיטה בסוכה - אם המיטה אינה גבוהה עשרה יצא יד"ח, אם המיטה גבוהה י' לת"ק לא יצא יד"ח ולר"י יצא יד"ח.

הגמ' מבארת דין אוהל לר"י כדי לבאר למה מיטה לא הוי אוהל.

אוהל שאינו עשוי בידי אדם בכונה - חור שחררוהו מים או שרצים או שאכלתו מלחת וכן חלל בין אבני הכותל ובין הקורות, לת"ק מאהיל על הטומאה, ולר"י כל אוהל שאינו עשוי בידי אדם אינו אוהל, ואם שיעורו כמלוא אגרוף הוי אוהל וכדלהלן.

כ"א. הבאת המים לפרה אדומה בטהרה - חצרות היו בנויות בירושלים ע"ג הסלע ותחתיהם חלל מפני קבר התהום, ומביאים נשים מעוברות ויולדות שם ומגדלות בניהם שם, והיו מביאים שוורים ועל גביהם דלתות והתינוקות היו יושבים ע"ג הדלתות וכוסות של אבן בידיהם, והשוורים היו יורדים למעין השילוח, והתינוקות היו יורדים למים וממלאים את כוסות האבן במים, וחזרו ועלו ע"ג הדלתות.

לרבי יוסי לא היו יורדים למים אלא משלשלים ממקומם.

לר"י לא היו יושבים ע"ג דלתות אלא ע"ג השוורים, ואע"פ שהוי אוהל בידי אדם, כיון ששיעורו כמלוא אגרוף הוי אוהל, ומה שלא הוי מביאים דלתות לאביי מפני שא"צ לדלתות, ולרבא כדי שלא יציץ התינוק ויטמא בקבר התהום, דבדלתות דעתו גסה עליו, ותניא כוותיה דרבא.

כ"א: מיטה לא הוי אוהל אף לר"י דשוורים עשויים לאוהל והיינו להגן על בני מעיים שלהם, משא"כ מיטה, ואב"א באמת אף מיטה הוי אוהל, ומ"מ לא אתי אוהל עראי ומבטל אוהל קבע, (ור"ש חולק וסובר שמבטל אוהל קבע).

אפי' שיחת ת"ח צריכה לימוד.

ליה ברירה, והא דאמר שמא יבקש היינו לדברי ר"מ, ומה שמצינו שמתקנים לכה"ג אשה אחרת ליוה"כ שמא תמות אשתו מעלה עשו בכפרה.

הגמ' מביאה מדברי ר"מ שבהמה אינה נטמאת משום גולל (ור"י מטמא), ולביאור הנ"ל דפסל בהמה למחיצה משום שמא תמות או שמא תברח אינו מובן למה אין הבהמה נעשית גולל.

ועל כן מבארת הגמ' דברי ר"מ שמחיצה העומדת ברוח אינה מחיצה, וי"א שמחיצה שאינה עשויה בידי אדם אינה מחיצה, ונ"מ במחיצה שהעמידה בנוד תפוח דחשיב עומדת ברוח אבל עשויה בידי אדם.

כ"ד: לריה"ג כותבין גט על בעלי חיים, ורבנן פוסלים, הגמ' מבארת מחלוקתם בדרשות, (דינים נוספים הנלמדים - בכתובה מתגרשת ואינה מתגרשת בכסף, הרי זה גיטך ע"מ שלא תלכי לבית אביך לעולם אין זה כריתות, אבל כל ל' יום הוי כריתות).

העושה סוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה כשרה, ואירי באילנות קשים שעומדים ברוח מצויה ואינם מתנענעים, והנוף שפעמים אף הוא מן הדופן קשור, וקמ"ל שאין גוזרים שמא ישתמש באילן.

כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה, ואילן המיסך על הארץ שמותר לטלטל תחתיו אם אין נופו גבוה ג"ט איירי בעביד ליה בהוצי ודפנא, ואעפ"כ אין מטלטלין בו אם הוא יותר מבית סאתים ולא אמרינן שחשיב הוקף לדירה, מפני שתשמישו לאויר לשמור השדות שבחוץ, וכן מי ששבת בקמה קצורה ונותרו שיבולות שמקיפות איירי בעביד ליה בהוצי ודפנא.

דין עוסק או טרוד במצוה

כ"ה. שלוחי מצוה פטורים מן הסוכה, דכתיב "בשבתך בביתך" בשבת ובלכת דידך הוא דחייב הא דמצוה פטור.

המעובה כמין בית אע"פ שאין הכוכבים נראים מתוכה כשרה, ואם אין כוכבי זהרורי חמה נראים מתוכה ב"ש פוסלים וב"ה מכשירים.

העושה סוכתו -

בראש העגלה כשרה ועולין לה ביו"ט.

כ"ג. בראש הספינה אם אינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה פסולה, ואם יכולה לעמוד ברוח שאינה מצויה דיבשה כשרה, אם יכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה ולא ברוח מצויה דים ר"ג פוסל דדירת קבע בעינן, ור"ע מכשיר דדירת עראי בעינן.

ע"ג גמל ר"י פוסל דבעינן סוכה הראויה לז', ור"מ מכשיר שהרי מדאורייתא ראויה היא לז'.

עשאה לבהמה דופן לסוכה - ר"י מכשיר, ור"מ פוסל לאביי שמא תמות ולרבי זירא שמא תברח, בפיל קשור כשר לכו"ע מפני שאף אם ימות יהיה בנבלתו י', פיל שאינו קשור לכו"ע פסול דמודה אביי דחיישינן שמא יברח, ונחלקו בבהמה קשורה שליכא למיחש שמא תברח אלא שמא תמות, וסבר ר"ז שאין לחוש שמא תמות דאין שכיח שתמות, וצריך להעמידה באופן שלא יהיה רווח בין רגליה, ותהיה קשורה למעלה שמא תרבוץ, ומ"מ אע"פ שקשורה חיישינן שמא תמות ותתכווץ מעט ואם תהיה פחות מג' לסכך לא יהיה לבוד ולא ישים לב.

חשש שמא...

כ"ג: בת ישראל שנישאת לכהן והלך בעלה למדה"י, או שנתן גט לאשתו שיחול שעה אחת קודם מיתתו, לאביי לר"מ אסור לה לאכול תרומה **שמא ימות**, ולר"י מותר דלא חיישינן שמא ימות.

כ"ד. אף לר"מ דחיישינן שמא ימות לא חיישינן שמא יבקע הנוד דבקיעת הנוד לא שכיחא מפני שיכול למוסרו לשומר, ויכול לומר ב' לוגין שאני עתיד להפריש וכו'.

ולר"י דלא חייש למיתה ה"ה דלא חייש לבקיעת הנוד, ומ"מ לא חלה ההפרשה דלית

שומרי העיר והגינות פטורים מן הסוכה בשעת שמירתם, ואין חייבים לעשות שם סוכה לאב"י משום תשבו כעין תדורו, ולרבא משום הגנבים, ונ"מ בשומר ערימת פירות שיכול לשמור בסוכה.

חולים ומשמישהם פטורים מן הסוכה, ואפי' חולה שאין בו סכנה ואפי' חש בעיניו או בראשו.

מצטער פטור מן הסוכה, כגון מפני יתושים או ריח רע, ודווקא המצטער עצמו אבל משמשי חייבים בסוכה.

דין אכילת עראי ושינת עראי

אכילת עראי - מותר לאכול אכילת עראי חוץ לסוכה, לרב יוסף שיעורו ב' או ג' ביצים, ולאב"י מותר שיעור טעימה כמלוא פיו.

שינת עראי - אין ישנים שינת עראי מחוץ לסוכה, לרב אשי טעם האיסור הוא שמא ירדם, לרבא טעם האיסור דאין קבע לשינה.

שינה בתפילין - שינת קבע אסורה ושינת עראי מותרת, לרב אשי דחיישינן שמא ירדם איירי במניח ראשו בין ברכיו, (אבל מוסר שינתו לאחרים לא מהני דערביך ערבא צריך), המחזיק תפילין בידו אסור אפי' בשינת עראי, ואם פרס עליהם סודרא והניחם אצל מראשותיו מותר אף שינת קבע, שיעור שינת עראי היא כדי הילוך מאה אמה.

הישן בתפילין ורואה קרי או ששכח ושימש מיטתו או חזר ברצועה ולא בקציעה, עד שיטול ידיו ויטלם.

הנכנס לישן ביום לרבי נתן יכול להשאיר התפילין עליו, ולרבי יוסי הילדים שנשותיהם עמהם לעולם חולצים שמא יבואו לידי הרגל דבר.

כ"ו: אסור לישן ביום יותר משישים נשימות שהיא שינת הסוס.

אכילה מחוץ לסוכה - אם אדם רוצה להחמיר על עצמו ולא לאכול מחוץ לסוכה אכילת עראי רשאי ואין בזה משום יוהרא, וכן נהגו ריו"ח בן

"ובלכתך בדרך" פרט לחתן הכונס את הבתולה שהוא **טרוד** טרדה דמצוה, אבל הכונס את האלמנה שאינו טרוד חייב, והטרוד טרדה דרשות נמי חייב כגון מי שטבעה ספינתו בים או אבל.

כ"ה: מקור נוסף לפטור עוסק במצוה - "ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם" (לריה"ג נשאו ארונו של יוסף, לר"ע היו אלו מישאל ואלצפן שעסקו בקבורת נדב ואביהוא, רבי יצחק חולק שהרי יכלו להטהר קודם הפסח, אלא) איירי בעוסקים במת מצוה שחל יום שביעי שלהם בערב פסח, ומבואר מדבריו שמוותר להטמא במת מצוה אע"פ שימנע מעשית הפסח, ומ"מ ליכא למילף דין עוסק במצוה כשכבר הגיע המצוה לידו, וכן ליכא למילף פסח משאר מצוות כיון שיש בו כרת.

אבל חייב בכל המצוות, חוץ מתפילין, וחייב בסוכה ולא חשיב מצטער דאיבעי ליה ליתובי דעתיה, משא"כ בצערא דממילא חמה צינה או סירחון.

חתן ושושבינים ובני החופה פטורים מן הסוכה כל ז' כיון שצריכים לשמוח, ולא יכולים לעשות כך בסוכה מפני שאין שמחה אלא בחופה אין שמחה אלא במקום סעודה, ומה שאין יכולים לעשות החופה בסוכה - לאב"י משום יחוד שמא ירד החתן מן הגג ששם היתה הסוכה ויתייחד אחר עם הכלה, ולרבא משום צער חתן שיש בסוכה ג' דפנות והוא בוש לשחק עם כלתו שם, ונ"מ במקום שמצויים רבים שאין בו חשש יחוד ויש בו צער חתן, רבי זירא אכל ושמח בסוכה.

חתן ושושבינים ובני החופה פטורים מן התפילה ומן התפילין וחייבים בק"ש, ולרבי שילא החתן עצמו פטור מק"ש.

כ"ו: כותבי סת"ם ותגריהם וכל העוסקים במלאכת שמים כמוכרי תכלת פטורים מק"ש תפילה ותפילין ומכל המצוות.

הולכי דרכים פטורים מן הסוכה בשעה שהולכים, וההולכים לדבר מצוה פטורים בין ביום ובין בלילה.

אמרו עליו על ריו"ח מימיו לא שח שיחת חולין וכו', והיה הקטן מבין פ' תלמידי הלל הזקן, (וגדול שבכולם יונתן בן עוזיאל שבשעה שהיה יושב ועוסק בתורה כל עוף שהיה פורח עליו מיד נשרף), ולא הניח ריו"ח מקרא משנה וכו'.

מי שהיה **ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית** ב"ש פוסלים וב"ה מכשירים.

נשים ועבדים פטורים מן הסוכה, הגמ' מבארת למה צריך למעט נשים מסוכה אע"פ שהיא מצות עשה שהזמן גרמא (כעין תדורו, ט"ו ט"ו מחג המצות), ולרבות נשים למצות עינוי יוה"כ אע"פ שהשווה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה (לרבות נשים לתוספת עינוי).

כ"ח: קטן פטור מן הסוכה, קטן שאינו צריך לאמו חייב בסוכה, מדין חינוך מדרבנן, והיינו כל שנפנה ואין אמו מקנחתו, וי"א כל שנעור ואינו קורא אמא אמא.

שמאי מחמיר בקטן, ומעשה וילדה כלתו ופחת את המעזיבה וסיכך על המיטה בשביל הקטן.

תשבו כעין תדורו - כל ז' הימים מעלה לסוכה כלים ומצעות נאים, ואוכל ושותה ומטייל בסוכה.

לימוד תורה למיגרס בסוכה לעיוני מחוץ לסוכה.

כ"ט: כלי שתיה יכול להכניס לסוכה, אבל כלי האוכל לא, וכן לא יכניס כד חרס ודלי עץ, נר חרס אין להכניסו אלא לסוכה גדולה.

ירדו גשמים מאימתי מותר לפנות משתסרח המקפה של גריסים ממהרת להתקלקל בגשמים מעט, רב יוסף שהיה איסטניס יצא מן הסוכה כבר כשנפלו קיסמים מחמת הרוח, אם ירד לביתו ופסקו הגשמים אין מטריחים אותו לעלות לסוכה עד שיגמור הסעודה, ואם היה ישן וירדו גשמים אין מטריחים אותו לעלות עד שיעור ויעלה עמוד השחר.

זכאי ור"ג, רבי צדוק אכל מחוץ לסוכה פחות מכביצה עם מפה בלא נטילה ולא בירך אחריו.

כ"ז: מצות אכילה בסוכה - לר"א חייב אדם לאכול בסוכה י"ד סעודות אחת ביום ואחת בלילה, ולרבנן אינו חייב לאכול אלא בלילה הראשון, וחזר בו ר"א מדבריו, ואמר שמי שלא אכל בליל יו"ט ראשון ישרים בליל יו"ט אחרון, ע"י שיוסיף ויאכל מיני תרגימא, ולרבנן אין לדבר תשלומין.

כ"ז: סוכה אחת כל ז' - לר"א צריך להיות בסוכה אחת כל ימי חג הסוכות, ולחכמים א"צ להיות בסוכה אחת, ומודה ר"א שאם נפלה הסוכה שחוזר ובונה אותה ואין אומרים שזו שבנה סוכה אחרת היא.

לר"א אין **עושים סוכה בחולו של מועד** ולרבנן עושים, גר שנתגייר וקטן שהגדיל מודה ר"א עושים להם סוכה בחולו של מועד.

לר"א אין אדם יוצא יד"ח **בסוכתו של חבירו**, ולרבנן יוצא בסוכה שאולה, אבל בגזולה לא יוצא.

היה ר"א אומר משבח אני את העצלנים שאין יוצאים מבתיהם ברגל ומקיימים ושמחת אתה וביתך, והא דכתיב חייב אדם להקביל פני רבו ברגל היינו כשהולך וחוזר באותו היום.

אין לך שבט שלא העמיד שופטים ונביאים, ואפי"ן יהודה ובנימין שלא העמידו נביאים העמידו מלכים על פי נביאים.

ר"א לא רצה להתיר לכסות הסוכה בסדין מפני החמה מפני שלא אמר דבר שלא שמע מרבו ולכן יצא מן הסוכה, ולא היה זה בסוכות שהרי לשיטתו אין יוצאים מסוכה לסוכה, ולא ברגל אחר שהרי שיבח את אלו שאין יוצאים מביתם ברגל, אלא בשבת, ואף שר"א אוסר להוסיף על אוהל עראי בשבת (וחכמים מתירים), אין אסור אלא כשמבטלו שם וכאן לא ביטלו את הסדין.

כ"ח: אמר ר"א מימי לא קדמני אדם בבית המדרש ולא וכו'.

גזולה שקבעה בסוכתו א"צ להחזירה אלא יתן דמיה, ודווקא בתוך ז' ימי חג הסוכות אבל אח"כ יחזיר את הקורה, אא"כ חיברה בטיט שדינה כדין לבינה שקבעה בבנין.

לולב היבש - לרבנן פסול ור"י מכשיר, ונחלקו אם מקישים לולב לאתרוג להצריכו הדר, אבל **אתרוג היבש** פסול אף לר"י, לר"י א"צ הדר בלולב ומה שבנפרדו צריך לאוגדו מלמעלה משום דכתיב "כפות", והא דצריך לאוגדו במינו אינו משום הדר שהרי יכול לאוגדו בסיב ובקליפת הדקל, אלא כדי שלא יהיו לו ה' מינים, מעשה בבני כרכים שהיו מורשים לולביהם לבני בניהם, לר"י משום דיבש כשר, לחכמים אין שעת הדחק ראייה.

ל"א: ד' מינים אין פוחתין מהם ואין מוסיפים עליהם, ועל כן לא יאגוד במין אחר, ולא אמרינן דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי.

אם אין לו אתרוג לא יביא מין אחר במקומו כדי שלא ישתכח תורת אתרוג דילמא אתי למיסרך.

הגמ' מביאה ראייה שלר"י אין דין הדר אף באתרוג מהא דאיתא בברייתא **דאתרוג הישן כשר** לר"י, ולפי זה פסול ירוק ככרתי ואתרוג קטן הם משום שהפרי אינו גמור, והא דלר"י שיעור אתרוג הגדול כדי שיאחוז שניים בידו אחת הטעם כדי שלא יחליף ויטול את האתרוג בימין ואת הלולב בשמאל, והא דכתיב "הדר" היינו שדר באילן משנה לשנה.

של אשירה פסול היינו באשירה בימי משה שהיה חייבת שריפה וממילא כתותי מיכתת שיעוריה, וכן לולב של עיר הנידחת חייב שריפה ופסול, אבל סתם לולב של ע"ז לא יטול ואם נטל כשר.

פסולי לולב

ל"ב. לולב שנסדק כשר, דעביד כהמניק פסול.

כפוף קוויץ שיוצאים ממנו קוצים פסול.

משלו משל וכו' ושפך לו רבו קיתון על פניו, ואמר לו אי אפשר בשימושך.

הגמ' מבארת מה הסימן כשהמאורות לוקים.

לולב הגזול:

כ"ט: פסולי לולב - גזול, יבש, של אשירה, של עיר הנידחת, נקטם ראשו, נפרצו עליו, אבל נפרדו עליו כשר ולר"י צריך לאוגדו מלמעלה, ציני הר הברזל כשרות, שיעור לולב ג' טפחים.

ל. פסול לולב הגזול - ביו"ט ראשון פסול דכתיב "לכם", בשאר הימים ג"כ פסול משום דהוי מצוה הבאה בעבירה, ואף שקנאו ביאוש פסול, לרב יצחק בר נחמני אין פסול גזול אלא ביו"ט ראשון.

שאלו - פסול ביום הראשון וכשר בשאר ימים.

ל: קניית הדס מנכרים - הקונה הדס מנכרים לא יגזו אותו בעצמו אלא יגזו הנכרי, מפני שסתם עכו"ם גזלני קרקע הם וקרקע אינה נגזלת והתולש הוא הגזול, וכשהנכרי גזז יש כאן יאוש ושינוי רשות וקנאו הישראל, ודין זה הוא כשהישראל קונה לעצמו, אבל הקונה כדי למכור לאחרים יכול לגזוז בעצמו שהרי יש שינוי רשות במה שמוכר לאחרים, ואין כאן קנין בשינוי דלולב א"צ אגד, ואת"ל צריך אגד אינו שינוי דשינוי החוזר לברייתו הוא, ואין כאן קנין בשינוי השם דמעיקרא הושענא מיקרי.

ל"א. סוכה גזולה ושאלה - לרבנן אדם יוצא יד"ח בסוכה שאולה או גזולה, לר"א אין אדם יוצא יד"ח בסוכה שאולה או גזולה, והני מילי כשהוציא את חבריו מסוכתו, אבל גזל עצים וסיכך בהם יצא יד"ח וצריך להחזיר דמי העצים.

כשם שתיקנו חכמים שהגזול לבנה וקבעה בבנין שא"צ להחזירה אלא יתן דמיה, כך קורה

ל"ג: הדס מצרי אע"פ שיש לו שם לווי כשר דענף עץ עבות הוא.

יבש- יבשו רוב עליו ונשאר בראשו ג' בדי עלים לחים כשר.

נקטם ראשו פסול ואם עלתה בו תמרה כשר, נקטם מערב יו"ט ועלתה בו תמרה ביו"ט תלוי אם יש דיחוי אצל מצוות וקאי בתיקו.

דיחוי אצל מצוות- בכיסוי הדם אם כסהו ונתגלה פטור מלכסות, כסהו הרוח פטור מלכסות, ואם חזר ונתגלה חייב לכסות, דשמא אין דיחוי אצל מצוות.

דין הדס שיש בו ענבים

היו ענביו מרובות מעליו פסול, ואם מיעטן כשר, ואין ממעטין ביו"ט, **עבר וליקטן לענבים ביו"ט** לר"א בר צדוק פסול וחכמים מכשירים, הגמ' רוצה לתלות מחלוקתם אם יש דיחוי אצל מצוות, והגמ' דוחה שכיון שלולב צריך אגד א"כ כשממעט ענבי ההדס הרי האגד נעשה מאיליו, ונחלקו אם ילפינן לולב מסוכה לפסול משום **"תעשה" ולא מן העשוי**, ואב"א נחלקו אם **לולב צריך אגד** כר"י או שהוא כשר אף בלא אגד כרבנן, ומודים רבנן שמצוה לאוגדו משום זה קלי ואנוהו.

ל"ג: היו ענביו מרובות מעליו בין במקום אחד בין בכמה מקומות פסול, ודווקא כשהענבים שחורות או אדומות, אבל אם היו ירוקות כשר.

מיעטם אחרי אגידת הלולב כשר ואף אי דיחוי מעיקרא הוי דיחוי אגד הזמנה בעלמא הוא.

לתנא דמתני' אם עבר ומיעט הענבים ביו"ט כשר ההדס, ואיירי שהיו הענבים שחורות מערב יו"ט ודיחוי מעיקרא לא הוי דיחוי, אבל היכא שהושחרו ביו"ט ועבר וליקטם והיינו "נראה ונדחה וחזר ונראה" אין לזה ראייה ממתני'.

ר"א ברבי שמעון מתיר למעט הענבים ביו"ט, והיינו כשמלקטם לאכילה ואינו מתכוון לתיקון מנא, וסבר באביו ר"ש דדבר שאין מתכוון

עקום כמגל לפניו פסול לאחריו כשר לצדדים מחלוקת.

חרות פסול דומה לחרות כשר.

לולב **דסליק בחד הוצא** פסול.

נפרצו עליו דעביד כי חופיא פסול אבל נפרדו כשר.

ניטלה התיומת פסול, נחלקה התיומת מחלוקת.

"כפות תמרים" אם היה פרוד יכפתנו, ולא יקח חרותא שא"א לכופתו, ולא יקח אופתא שאין בו מה לכפות, ולא יקח כופרא מפני שדרכיה דרכי נועם ואלו משרטים הידיים, ולא יקח יקח ב' כפות תמרים עצמם התוליים במכבדות דכתיב כפת חסר, ולא יקח כף תמרים אחת דשמה כף ולא כפת.

ציני הר הברזל כשרה והיינו כשראשו של זה מגיע לצד עיקרו של זה, והם ב' תמרות בגיא בן הינום שעשן הגיהנום יוצא מביניהם.

ל"ב: שיעור לולב- לשמואל שיעור הדס וערבה ג' טפחים, ושל הלולב ד' כדי שיצא מההדס טפח, ולריו"ח השדרה צריכה לצאת מההדס טפח, לר"ט לוקחים אמה של ה' טפחים בינוניים ומחלקים אותה לששה חלקים, ג' מהם הוא שיעור ההדס וד' הוא שיעור הלולב, ומה שאמר שמואל ששיעור הדס ג' טפחים ולר"ט יוצא ב' ומחצה לא דק שמואל דבריו לחומרא.

דיני הדס

הדס- "ענף עץ עבות" היינו הדס שענפיו חופים את עצו, וראב"י אומר זה הדס שטעם עצו ופריו שווה, והוא קלוע כמין קליעה ודומה לשלשלת.

עבות- שיש ג' עלים בכל קן ופחות מזה מיקרי הדס שוטה, לרב כהנא אפי' תרי וחד כשר.

נשרו רוב עליו- אם עבותו קיימת כשר והיינו שהיו ז' עלים בכל קן.

דיני אתרוג

גזול, יבש, של אשירה ושל עיר הנידחת (דכתותי מיכתת שיעוריה), פסולים.

הירוק ככרתי ר"מ מכשיר ור"י פוסל.

ל"ה. הגמ' מבארת מנין שפרי עץ הדר היינו אתרוג.

של ערלה פסול - לרבי חייא בר אבין הטעם לפי שאין בה התר אכילה, ולרב אסי לפי שאין בה התר אכילה ודין ממון, ונ"מ **במעשר שני בירושלים** לר"מ שהוא ממון גבוה אבל יש בו התר אכילה שלרב אסי אין יוצאים בו יד"ח, וכן מצה של מעשר שני אין יוצאים בה יד"ח בפסח, ועיסה של מעשר שני אינה חייבת בחלה, לרבנן יוצאים בה יד"ח אתרוג ומצה וחייבת בחלה.

ל"ה: של תרומה טמאה פסולה לפי שאין בה התר אכילה.

של תרומה טהורה ושל מעשר שני בירושלים לא יטול, י"א מפני שמכשירים לקבלת טומאה, וי"א מפני שמפסידם, ונ"מ בתרומה שאם קרא עליה שם תרומה חוץ מקליפתה החיצונה שאין אסור להפסידה.

ואם נטל כשר לפי שיש בה התר אכילה ודין ממון, וכרבנן שמעשר שני ממון הדיוט.

של דמאי ב"ה מכשירים דאי בעי מפקר נכסיה והוי עני וחזי ליה, וב"ש פוסלים דסברי שאין מאכילים את העניים [ואת האכסנאי] דמאי.

עלתה חזזית על רובו פסול, על מיעוטו כשר, ואם עלתה חזזית בשניים ושלשה מקומות אף במיעוטו פסול דהוי כמנומר, ובחוטמו משהו נמי פסול.

ניטלה פיטמתו פסול.

נקלף פסול, ואם נקלף כולו והגליד כתמרה אדומה כשר אבל מקצתו פסול דהוי ליה כמנומר.

ל"ו. נסדק פסול.

ניקב נקב מפולש פסול, נקב שאינו מפולש פסול בכאיסר.

מותר, ואף דהוי פסיק רישיה איירי שיש לו הושענא אחריתי.

הותר אגזו ביו"ט יכול לעונבו, לר"י עניבה כקשירה ואסור לעונבו, ולא מהני אגידה כירק דבעינן קשירה מעלייתא, לתנא דברייתא עניבה כקשירה ועונבו כאגודה של ירק דא"צ קשירה מעלייתא.

דיני ערבה

פסולי ערבה - גזולה, יבשה, של אשירה ושל עיר הנידחת, נקטם ראשה, נפרצו עליה, והצפצה.

כמושה, ושנשרו מקצת עליה, ושל בעל כשרה.

ל"ד. ערבה קנה שלה אדום ועלה שלה משוך ופיה חודם של עלים חלק, וצפצפה קנה שלה לבן ועלה שלה עגול ופיה דומה למגל, חילפא גילא ערבה שפיה דומה למגל כשרה.

דברים שנתחלף שמום והנ"מ בזה -

חלפתא וערבתא, ונ"מ שרק חלפתא כשר ללולב.

שיפורא וחצוצרתא, ונ"מ שרק חצוצרתא כשרה לשופר.

פתורתא ופתורא, ונ"מ למקח וממכר.

בי כסי והובליבא, ונ"מ שמחט הנמצאת בבי כסי אפי' בצד אחד פסולה.

בבל ובורסיף, ונ"מ לגיטי נשים.

ל"ד: ד' מינים - לשיטת רבי ישמעאל יטול ג' הדסים ב' ערבות לולב אחד ואתרוג אחד, וחזר בו ר"י וסובר שדי בהדס אחד, לר"ע יטול אחד מכל מין.

הדסים קטומים - לרבי ישמעאל יטול הדס שאינו קטום, לר"ט יכול ליטול שלשתם קטומים, לשמואל הלכה כר"ש.

אין אוגדים את האתרוג יחד עם שאר המינים.

ארבעת המינים מעכבים זה את זה.

לרבה אין לאחוז את הלולב בסודרא דבעינן לקיחה תמה, ולרבא לקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה.

ל"ז: לרבה לא יכניס את הלולב לאגודה אחרי ההדסים והערבות שמא ינשרו עליהם ויהיו חציצה, וכן לא יחתוך את הלולב מלמטה שמא ישארו עליהם חתוכים והוי חציצה, ורבא מתיר בשניהם דמין במינו אינו חוצץ.

הרחת הדס ואתרוג- הדס של מצוה אסור להריח בו, דכיון דלריחא קאי הקצהו מריחא, אבל אתרוג מותר מפני שלא הקצהו מריחא אלא מאכילה.

בשבת מותר להריח הדס מחובר, אבל אתרוג אסור שמא יתאווה לאוכלו ויבוא לתולשו.

נוטל את הלולב בימינו כיון שיש עמו עוד ב' מינים, ואת האתרוג בשמאלו, ומברך על נטילת לולב, הואיל ומינו גבוה משאר מינים.

נענוע הלולב- מנענעים בהודו לד' תחילה וסוף, ובאנא ד' הושיעה נא, ולב"ש אף באנא ד' הצליחה נא.

נענוע שתי הלחם וב' כבשי עצרת- מניח שתי הלחם ע"ג ב' הכבשים והניח ידו תחתיהם ומוליך ומביא ומעלה ומוריד, הגמ' מבארת טעם נענועים אלו ונענועים שבלולב.

ל"ח. מי שבא בדרך ולא היה בידו לולב ליטול משיכנס לביתו יטול על שולחנו, ויפסיק באמצע סעודתו אם אין שהות ביום, אבל אם יש שהות ביום א"צ להפסיק ויטול בין הערבים שכל היום כשר ללולב.

מי שהיה עבד או אשה או קטן מקרינן אותו עונה אחריהם מה שהם אומרים, ותבוא עליו קללה, וכן לגבי ברכה, אם היה גדול מקרא אותו עונה אחריו הללויה.

דיני אמירת ההלל

ל"ח: הגמ' מבארת כמה הלכות שלומדים מהמנהג שהיו נוהגים בקריאת ההלל, מצוה לענות אחר הש"ץ הללויה בתחילת ההלל, מי

רבא מסתפק באתרוג שנימוח אם פסול כמו שמצינו לגבי טריפות שאם נימוחו הסימפונות הוי טריפה, או לא.

אתרוג תפוח, סרוח, כבוש, שלוק, לבן, מנומר, ככדור, וי"א אף התיום.

אתרוג הכושי לאביי כשר לרבא לבני כוש כשר ולנו פסול. דומה לכושי שגדל כאן והרי הוא שחור פסול.

אתרוג הבוסר ר"ע פוסל וחכמים מכשירים, ואינו תלוי בדין חיוב מעשר באתרוג בוסר שר"ש פוטר וחכמים מחייבים.

ל"ז: גדלו בדפוס ועשאו כמין בריה אחרת פסול, ואם כברייתו ואפי' כמין דפי' קרשים קרשים כעין גלגל של ריחים כשר.

אתרוג שניקבוהו עכברים לל"ק פסול אף בשאר הימים משום דמאיס, ולל"ב כשר בשאר הימים ופסול רק ביום הראשון.

חסר לרבי חנינא פסול ביום הראשון וכשר בשאר ימים.

שיעור אתרוג הקטן ר"מ אומר כאגוז ר"י אומר כביצה, וכן נחלקו בשיעור ג' אבנים שמוותר להכניס בשבת לבית הכסא.

שיעור אתרוג הגדול כדי שיאחז ב' בידו אחת דברי ר"י, רבי יוסי אומר אפי' אחד בשתי ידיו.

דין אגידת הלולב- לר"י אין אוגדים אותו אלא במינו, לר"מ אפי' בחוט או במשיחה, ואמר רבא שסיב או עיקרא דדיקלא כשר לר"י מפני שהם מין לולב.

ל"ז. מינים הכשרים לסכך- לר"מ יכול לסכך בכל דבר, ולר"י דווקא בד' מינים שבלולב, (ומדין מסככים בנסרים למד רבא שעיקרא דדיקלא חשיב דיקלא לר"י שהרי מסככים בו), והא דכתיב סיככה בנסרים של ארז וכו' היינו הדס.

דיני חציצה בלולב- לרבה צריך לשייר בלולב מקום של בית יד בלא איגוד כדי שלא יהיה חציצה, ולרבא כל לנאותו אינו חוצץ.

שאתרוג הולכים בו אחר לקיטה בין למעשר בין לשביעית.

קדושת שביעית בעצים - עלי קנים וגפנים שלקטם בשדה, אם לקטם לאכילה יש בהם קדושת שביעית, אבל אם לקטם לעצים אין בהם קדושת שביעית, דאמר קרא "לכם לאכלה" דומיא דלאכלה שהנאתו וביעורו שווה, ואף שעצים דמשחן הנאתם וביעורם שווה, סתם עצים להסקה הם עומדים, אמנם רבי יוסי מתיר דאמר קרא לכם לכל צרכיכם, ודריש לאכלה ולא למלוגמא רפואה, וכן דורשים לאכלה ולא לזילוף ולא לעשות ממנה אפיקטויזין להקיא.

מ: חילול קדושת שביעית - לרבי אלעזר אינה מתחללת אלא דרך מקח, ולריו"ח אף בדרך חילול, תניא כוותיה דר"א ותניא כוותיה דריו"ח.

מחלוקת ר"א וריו"ח היא בפרי שני, והיינו פירות שאינם של שביעית שחלה עליהם קדושת שביעית ע"י מקח, אבל פרי שהוא עצמו של שביעית מודה ריו"ח שאינו מתחלל דרך חילול אלא דרך מקח.

הלוקח בשר בפירות שביעית אלו ואלו מתבערים בשביעית, ואם קנה בבשר דגים יצא בשר ונכנסו דגים, וכן אם קנה בדגים יין וביין שמן וכו' האחרון והפרי עצמו קדושים.

בוא וראה כמה קשה אבקה של שביעית, אדם נושא ונותן בפירות שביעית לסוף מוכר מטלטליו וכליו.

חילול שביעית ומעשר שני - לר"מ יכול לחלל על בהמה חיה ועוף בין חיים בין שחוטים, ולחכמים רק על שחוטים ולא על חיים, גזירה שמא יגדל מהם עדרים, ומודה ר"מ שאין מחללים על חיים אלא בזכרים אבל בנקיבות לא דחיישינן שמא יגדל מהם עדרים עדרים.

מ"א. בראשונה היה הלולב ניטל במקדש שבעה ובמדינה יום אחד, משחרב ביהמ"ק התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהיה הלולב ניטל במדינה שבעה זכר למקדש.

שאינו בקי עונה אחר המקרא הללויה, ואחר קטן צריך לחזור על מה שאמר, עונים אחר הש"ץ ראשי פרקים, אם בא לכפול פסוקי ההלל כופל, שומע כעונה.

שומע כעונה יצא אפי' לא ענה אחריו כלום.

יש לומר ברוך הבא בשם ד', בלא הפסק באמצע, וכן יהא שמייה רבה מברך, ורב ספרא חולק בזה.

ל"ט. מקום שנהגו לכפול בפסוקי ההלל יכפול, רבי היה כופל מאנא ד' והלאה, ור"א בן פרטא היה כופל מאודך והלאה.

מקום שנהגו לברך אחרי ההלל יברך, ולפניו מצוה לברך, דכל המצוות מברך עליהם עובר לעשייתם, והיינו קודם עשייתם.

כמה דיני שביעית

קניית אתרוג ולולב בשביעית - לולב יש בו קדושת שביעית, כיון שהנאתו וביעורו שווה שמכבדים בו את הבית, ומ"מ לולב הנקנה לפני סוכות הוא של שנה שישית כיון שחנט בשישית, אבל אתרוג לרבותינו באושא אזלינן בתר לקיטה, וא"כ יש בו קדושת שביעית, ועל כן לא יקנה אתרוג בשביעית, דאין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ יותר ממזון ג' סעודות, אלא כשקונה לולב יתן לו המוכר אתרוג במתנה, ואם לא רצה יבליע דמי אתרוג בלולב.

אין מוסרים דמי פירות שביעית לעם הארץ יותר ממזון ג' סעודות, ואם מסר יאמר הרי מעות אלו מחוללים על פירות שיש לי בתוך ביתי, ויאכל את הפירות בקדושת שביעית.

ל"ט: אסור לקנות פירות שביעית מן המשומר, אפי' פחות ממזון ג' סעודות, ומן המופקר (כגון פיגם וירבוזים וכו') מותר עד מזון ג' סעודות.

מ. דיני אתרוג - לר"ג אתרוג שוה לאילן שנהג בו ערלה ורבעי, ולשביעית דאלינן בתר חנטה, ולירק שבשעת לקיטתו עישורו, וכן העיד אבטלמוס משום חמשה זקנים, ולר"א אתרוג שווה לאילן לכל דבר, ורבתוינו נמנו באושא ואמרו

מותר לאשה לטלטל את הלולב ואע"פ שאינה חייבת בנטילתו ואין בזה משום מוקצה.

מותר להניח את הלולב במים בשבת, לרבי יהודה ביו"ט מותר אף להוסיף מים ובחול המועד מותר אף להחליף את המים.

דיני קטן

קטן היודע לנענע חייב בלולב, והיודע להתעטף חייב בציצית, והיודע לשמור תפילין חייב בתפילין, והיודע לדבר אביו מלמדו תורה צוה לנו משה ופסוק ראשון מקריאת שמע,

קטן היודע לשמור גופו או ידיו מטומאה אוכלים דברים שנגע בהם.

קטן היודע לישאל ושאלוהו על הטומאה ואמר איני יודע ברה"י ספיקו טמא וברה"ר ספיקו טהור.

קטן היודע לפרוס כפיו חולקין לו תרומה בבית הגרנות.

מ"ב: קטן היודע לשחוט אוכלים משחיתו ובלבד שעמד גדול על גביו.

קטן שיכול לאכול כזית דגן בכדי אכילת פרס מרחיקין ד"א מצואתו וממימי רגליו, ובגדול אע"פ שאינו יכול מרחיקין.

קטן שיכול לאכול כזית צלי שוחטין עליו את הפסח, ולר"י רק כשיכול לברור מאכלו, והיינו שנותנין לו צרור וזורקו אגוז ונוטלו.

לולב וערבה:

נטילת לולב

מ"ג. נטילת לולב בשבת - אין נוטלים לולב בשבת שמא יטלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירונו ד"א ברה"ר (ולכן אין תוקעים ואין קורין מגילה בשבת), ומ"מ בארץ ישראל ביום הראשון היו נוטלים אף אם חל בשבת כיון שיום הראשון בגבולין הוא מן התורה, ונטילת לולב ביום הראשון דוחה שבת, אבל בבבל שאין בקיאים בקביעה דירחא לא, למסקנת

הגמ' מבארת מנלן שצריך לעשות זכר למקדש.

עוד התקין שיהיה יום הנף של עומר אסור בחדש, והטעם שמהרה יבנה ביהמ"ק ואם יבנה בליל ט"ז או סמוך לשקיעת החמה של ט"ו ולא יספיקו להקריב את העומר עד חצות, ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו כבר כשהאיר המזרח, ולא ידעו שאשתקד יכלו לאכול כי לא היה ביהמ"ק.

לרב נחמן בר יצחק יום הנף מן התורה אסור באכילה כל היום.

מ"א: יו"ט ראשון של חג אין יוצאים בד' מינים של אחר אא"כ נתנו לו במתנה, ולכן אם היה חל בשבת היו מביאים לולביהן לבית הכנסת מערב שבת,

מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה, ובלבד שהחזירו.

לא יאחז אדם תפילין או ס"ת ויתפלל (ולא ישתין או יישן בהם) ולשמואל אף סכין וקערה וככר ומעות, ומ"מ יכול לאחוז לולב בתפילה כיון שמצוה לאוחזים לא טריד בהם.

אנשי ירושלים היו זריזים במצוות והיו אוחזים בשעת הליכתם לבית הכנסת וקריאת ק"ש וביקור חולים וניחום אבלים, אבל בקריאת התורה ונשיאת כפים היו מניחים אותם ע"ג קרקע, וכשהיו נכנסים לבית המדרש היו נותנים אותם לבניהם או לעבדיהם.

מ"ב. שכח והוציא לולב לרה"ר ביו"ט ראשון שחל בשבת קודם שיצא בו כגון שהפכו או שהוציאו בכלי (דבדרך בזיון לא יצא אף לרבא שיצא בנטילה שלא כדרך) פטור מחטאת כיון שטעה בדבר מצוה, אבל אם כבר יצא בו חייב.

רבי יוסי פוטר בטעה בדבר מצוה אף כשלא עשה מצוה, ועל כן עולת העוף שהיה בין חטאת העוף ואכלה בטעות, השוחט תמיד שאינו מבוקר חייב חטאת, וכגון שהביאו מלשכת שאינם מבוקרים.

מי אמר שצריך נטילה דילמא בזקיפה, ועוד מי אמר שמצוה זו נוהגת בבעלי מומין.

מ"ד: ערבה צריכה שיעור ושיעורה לרב נחמן ג' בדי עלים לחים, ולרב ששת אפי' עלה אחד בבד אחד.

ערבה אינה ניטלת אלא בפני עצמה, ואין אדם יוצא יד"ח בערבה שבלולב אפי' הגביה וחזר והגביה, ולרב חסדא יוצא אם חזר והגביה.

אסור לעדור סביב האילן בשביעית כדי להשביחו, אבל מותר לעדור כדי לכסות את השורשים, ואסור לתת מפירות האילן שכר לאלו העוודרים באופן המותר אלא צריך להפקיר האילנות ולשלם מכיסו עבור העידור.

אל יהלך אדם בערב שבת יותר מג' פרסאות, י"א שלביתו אסור ולאכסניא מותר, וי"א שלביתו אסור וכ"ש לאכסניא.

מ"ה: מצות לולב כיצד יו"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת וכו'.

כל הנוטל לולב באיגודו והדס בעבותו כאילו בנה מזבח והקריב קרבן, וכן כל המענג את החג באכילה ושתייה.

מצות ערבה כיצד

היו מלקטים מורביות ממוצא (ע"ש שהיו פטורים ממס) והיו המורביות ארוכות י"א אמה, והיו זוקפים אותם (דרך גדילתם כמו בעצי שיטים עומדים) על היסוד בכדי שיהיו מוטים על המזבח אמה.

מ"ה: אמר חזקיה משום רשב"י- יכול אני לפטור כל העולם כולו מן הדין וכו', ראיתי בני עליה והם מועטים וכו' אני ובני הם, וכוונתו לאלו שנכנסים ורואים פני שכינה בלא נטילת רשות, אבל סביב הקב"ה יש י"ח אלף ומהם שאין מסתכלים באספקלריא המאירה, ול"ו שמסתכלים באספקלריא המאירה.

תקעו והריעו ותקעו, בכל יום היו מקיפים את המזבח פעם אחת ואומרים אנא ד' הושיעה נא אנא ד' הצליחה נא, ר"י אומר אני והוא הושיעה נא, ואותו היום היו מקיפים את המזבח ז' פעמים, בשעת פטירתם מה הם

הגמ' לקמן אף לבני א"י אינו דוחה שבת לאחר חורבן הבית כיון שלבני בבל אינו דוחה שבת.

בנטילת לולב אין יוצאים בגזול ובשאול.

הא דאיצטריך קרא למישרי נטילת לולב בשבת אף שאינו אלא טלטול בעלמא, היינו לר"א ולומר שמכשירי לולב דוחים שבת, אבל לרבנן אין מכשירי לולב דוחים שבת, ולומדים "ביום" ולא בלילה.

מצות סוכה נוהגת בין ביום ובין בלילה.

מצות ערבה

מ"ג: ערבה שבעה כיצד- יום שביעי של ערבה שחל להיות בשבת דוחה שבת, כדי לפרסמה שהיא מן התורה, ואין חוששים שמא יעבירנה ד"א ברה"ר דשלוחי בי"ד מביאים אותה ולא כל אדם (משא"כ לולב), ובבבל דלא בקיאים בעיבורא דירחא אינה דוחה שבת, ובא"י לבר הדיא לא איקלע יום שביעי בשבת, לרבין איקלע ולא דחי, ולא מפני שאין המצוה בנטילת הערבה אלא בזקיפתה שהרי מוכח שיש מצוה בנטילתה, אלא דכיון שלבני בבל אינו דוחה שבת אף לבני א"י אינו דוחה שבת.

בכל יום היו מקיפים את המזבח פעם אחת ביום וביום השביעי ז' פעמים, י"א שהיו מקיפים עם הערבה וי"א שהיו מקיפים עם הלולב.

מ"ד: לולב תיקנו שיטלוהו ז' ימים בגבולין כיון שחיובו ביום הראשון מן התורה, אבל ערבה שאין מצוה מדאורייתא בגבולין כלל לא תיקנו לנטלה אלא יום אחד, (ולרבא הטעם מפני שיוצא בערבה שבלולב).

מקור מצות ערבה- י"א מדכתיב ערבי נחל אחת ללולב ואחת למקדש, וי"א מהלכה למשה מסיני, ובגבולין י"א שהיא מצות נביאים, וי"א שהיא מנהג נביאים, ועל כן ר"א בר צדוק ורב לא בירכו על מצות ערבה כשחבטוהו לרש"י היינו שנטלוהו ולרמב"ם חבטוהו על קרקע או על כלי.

לריש לקיש כהנים בעלי מומין נכנסים לבין האולם ולמזבח למצות ערבה, אמר ליה ריו"ח

לריו"ח דווקא מיד התינוקות אבל אתרוג של גדול אסור בהנאה בשביעי כיון שהוקצה למצוותו לכל היום, לר"ל הוא הדין שאתרוג של גדול מותר בשביעי מפני שלא הוקצה אלא למצוותו, וכן נ"מ באתרוג שהוקצה למצוותו לאחד הימים אם מותר רק למחר או כבר באותו יום, בני חו"ל י"א שמתירים בתשיעי ואסורים בשמיני שהוא ספק שביעי, וי"א שאף בשמיני מותר, ללוי אתרוג אסור אף בשמיני כיון דאתקצאי לבין השמשות.

סוכה אסורה אף בשמיני כיון דחזיא למצותה בבין השמשות.

לא ליקני איניש לולבא לינוקא ביום הראשון לפני שיצא בו, כיון שקטן קונה אבל לא יכול להקנותו בחזרה, ולא יאמר לקטן שיתן לו משהו ולא יתן לו כי מרגילו בשקר.

שמיני עצרת

מ"ז. בני חו"ל בשמיני - לל"ק לכו"ע יושבים בסוכה ולגבי ברכת לישב בסוכה יש מחלוקת אם צריך לברך, ללישנא בתרא לכו"ע לא יברך ויש מחלוקת אם צריך לישב בסוכה, להלכה ישב ולא יברך. ולכו"ע בתפילה וקידוש וברכה"ז מזכיר את יום השמיני חג עצרת הזה.

שמיני עצרת מברכים בו שהחיינו שהרי חלוק הוא מסוכות בסוכה ולולב וניסוך המים (ולר"י היה מנסך אף בשמיני ומ"מ חלוק הוא בסוכה ולולב), וי"א שאין אומרים בו שהחיינו, ולהלכה אומרים בו שהחיינו. אבל שביעי של פסח לכו"ע אין מברכים בו שהחיינו.

הפרים האילים והכבשים מעכבים זה את זה, ור"י אומר פרים אין מעכבים זה את זה שהרי מתמעטים והולכים, אמרו לו והרי כולם מתמעטים בשמיני, אמר להם שמיני רגל בפני עצמו, וטעון קרבן וברכה (שמזכירים בתפילה שמיני עצרת ולא סוכות וי"א שהחיינו) ולינה לעצמו.

מ"ז: שהחיינו צריך כוס, ולרב נחמן אומר אפ"י בשוק.

אומרים יופי לך מזבח, ואין בזה משום משתף שם שמים ודבר אחר דהכי קאמר ליה אנחנו מודים ולך משבחים ומקלסים.

כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת, אלא שהיו מלקטים אותם בערב שבת ומניחים אותם בגיגיות של זהב כדי שלא יכמושו.

ריו"ח בן ברקא אומר חריות של דקל היו מביאים וחובטים אותם בצדי המזבח, ואותו היום נקרא יום חיבוט חריות, הגמ' מבארת טעמו דריו"ח ב"ב.

ברכת לולב וסוכה

לשמואל לולב מברכים עליו כל ז' כיון שהלילה מפסיק בין הנטילות, אבל סוכה שנוהגת אף בלילות אין מברכים אלא ביום הראשון, ולריו"ח איפכא דלולב מדאורייתא רק ביום הראשון אבל סוכה כל שבעה, וי"א משמו שבסוכה ובלולב מברכים כל שבעה, ומה שמצינו שבסוכה אין מברכים אלא ביום הראשון קאי למ"ד שאין מברך על התפילין אלא בשחרית, אבל לרבי שמברך עליהם בכל פעם שמיניחם ה"ה בסוכה, ואנן כרבי עבדינן בסוכה ובתפילין, ורבנן דבי רב היו מברכים על התפילין בכל משמוש.

מ"ז: מצות לולב כל שבעה, ומדאורייתא ביום הראשון, ומ"מ מברכים על כל הימים כמו שמברכים על נר חנוכה, ומברכים וצונו שהרי צונו לא תסור, (ובנר חנוכה מברך וצונו להדליק ושעשה ניסים, וביום הראשון מברכים שהחיינו, והרואה אינו מברך להדליק).

ברכת שהחיינו על הסוכה - י"א שיברך בעשייתה, ואם היתה עשויה יחדש בה דבר, וי"א שיברך בקידוש.

היו לפנינו מצוות הרבה יברך אשר קדשנו במצוותיו וצונו על המצוות, ולר"י יברך על כל מצוה וכן הלכה.

מ"ז: אם שמוע תשמעו - אם שמעת בישר תשמעו בחדש דכלי מלא מחזיק כלי ריקן אינו מחזיק.

אתרוג שהוקצה למצוותו - מיד התינוקות שומטין את לולביהן ואוכלים אתרוגיהם,

בזמן שהיו מנסכים יין ע"ג המזבח היו פוקקין את השיתין.

מה יפו פעמיך וכו' - רגליהם של ישראל בשעה שעולים לרגל.

חמוקי ירכיך - מה ירך בסתר אף ד"ת בסתר, ואף דין וגמ"ח והוצאת המות והכנסת כלה יש לעשותם בצניעא.

גדולה צדקה מקרבנות, וגמ"ח מן הצדקה. אין צדקה משתלמת אלא לפי החסד טורה שבה. כל העושה צדקה ומשפט כאילו מילא כל העולם חסד, ולא כל אדם זוכה לסייע לעניים מהוגנים וירא שמים זוכה.

כל אדם שיש עליו חן בידוע שהוא ירא שמים. **ג** כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת אלא שהיה ממלא המים בערב שבת בחבית שאינה מקודשת, דמקודשת מקדשת אף שלא מדעת ויפסלו המים בלינה, לחזקיה אין מקדשת שלא מדעת ומ"מ חיישינן שמא יאמרו לדעת נתקדשו, ולרבי זירא חיישינן שמא יאמרו לקידוש ידים ורגלים מילאם.

נתגלו המים פסולים ויטול מן הכיור, ואף לר' נחמיה שמתיר מים מגולים ע"י סינון, מ"מ הני מילי להדיוט אבל לגבוה לא.

החליל:

החליל חמשה וששה לפי שאינו דוחה שבת ויו"ט, והכוונה לחליל של בית "השואבה" מלשון "ושאבתם מים בששון", וי"א "חשובה" שמצוה זו חשובה היא ובאה מששת ימי בראשית.

ג **חליל** לרבי יוסי בר יהודה דוחה שבת, ולרבנן אינו דוחה.

לרב יוסף נחלקו בחליל של קרבן, אבל של בית השואבה לכו"ע אינו דוחה, הגמ' דוחה את דברי רב יוסף ומוכיחה כדברי רב ירמיה.

פסח שני אינו טעון לינה, אבל שמיני עצרת וחג השבועות טעונים לינה אע"פ שהם יום אחד, הביכורים טעונים תנופה וקרבן ושיר.

מ"ח. שמיני עצרת רגל בפני עצמו לענין פייס זמן רגל קרבן שירה ברכה.

ההלל והשמחה שמונה.

סוכה שבעה, גמר לאכול בשביעי לא יפרק את הסוכה, אבל מוריד את הכלים מן המנחה ולמעלה לכבוד יו"ט אחרון של חג, ואם אין לו מקום לכלים בבית ורוצה לאכול בסוכה פוחת בה ד' טפחים, ובני בבל שיושבים בסוכה בשמיני אין פוחתים את הסוכה אלא ידליקו בה את הנר, וסוכה גדולה יכניס לתוכה כלי אוכל שאין להכניסם לסוכה.

ניסוך המים שבעה, היה ממלא צלוחית שמחזקת ג' לוגין מן השילוח, הגיעו לשער המים תקעו והריעו ותקעו וכו'.

מ"ח: הנהו תרי מיני חד שמיה ששון וחד שמיה שמחה וכו'.

עולים למזבח דרך ימין ומקיפים ויורדים דרך שמאל, חוץ מהעולים לניסוך המים ולניסוך היין וכן עולת העוף כשרבתה, שעולים דרך שמאל וחוזרים לאחוריהם.

מעשה בצדוקי שניסך ע"ג רגליו ורגמוהו כל העם באתרוגיהם, ונפגמה קרן המזבח ומילאו את הסתימה מלח, ולא הוכשר המזבח בכך אלא כדי שלא יראה פגום.

מ"ט. **שיתין** מששת ימי בראשית היו, ויורדים עד לתהום, לר"א בר צדוק היה לול בין כבש למזבח, ואחת לע' שנה היו יורדים פרחי כהונה ומלקטים משם יין קרוש ושורפין אותו בקדושה.

מ"ט: נסכים בתחילה מועלין בהם אבל משירדו לשיתין אין מועלים בהם, לרבנן איירי כשקלט הנסכים לפני שירדו לתהום, ולר"א בר צדוק אין מועלים כיון שנעשה מצותם.

מי שלא ראה בית המקדש שבנה הורדוס בבנינו לא ראה בנין מפואר מעולם, הגמ' מתארת יופי הבנין שבנה הורדוס.

מי שלא ראה דיופלוסטון של אלכסנדריא לא ראה בכבודן של ישראל, הגמ' מתארת את מראהו, ואלכסנדר מוקדון הרג את כולם, ונענשו מפני שעברו על "לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד".

בראשונה היו הנשים יושבות מבפנים ואנשים מבחוץ והיו מגיעים לקלות ראש, התקינו שיהיו הנשים מבחוץ והאנשים בפנים ועדיין היו באים לקלות ראש, התקינו שיהיו הנשים למעלה והאנשים למטה, ואף שאין לחדש בבית המקדש ממה שעשה שלמה, דרשו בפסוק שצריך שיהיו נשים לבד ונשים לבד.

כמה מאמרים בענין היצר הרע

נ"ב: לעת"ל יהיה הספד, י"א על משיח בן יוסף שנהרג, וי"א על יצר הרע שנהרג, שהצדיקים בוכים היאך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה, והרשעים בוכים היאך לא כבשנו חוט השערה כזה.

יצר הרע בתחילה קל להתגבר עליו ואם לא התגבר נעשה קשה.

ז' שמות יש ליצה"ר- רע, ערל, טמא, שונא, מכשול, אבן, צפוני.

היצר הרע מתגרה בת"ח יותר מכולם, כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו.

נ"ב: יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, ומבקש להמיתו, ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו.

אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש, אם אבן הוא נימוח, אם ברזל הוא מתפוצץ.

יצר הרע מסיתו לאדם בעולם הזה ומעיד עליו לעולם הבא.

יצר הרע אם האדם הולך אחריו היצר הרע מתחזק.

אבר קטן יש באדם משביעו רעב מרעיבו שבע. ארבעה מתחרט עליהם הקב"ה שבראם, גלות, כשדים, ישמעאלים, יצר הרע.

לרב ירמיה בר אבא (נ"א.) (נחלקו בשל בית השואבה, אם שמחה יתירה דוחה שבת, אבל של קרבן לכו"ע דוחה.

רב יוסף תולה מחלוקתם אם עיקר שירה בכלי והוי עבודה ודוחה שבת, או שעיקר שירה בפה וממילא כלי אינו דוחה שבת, ולכן סובר ריב"י שכלי שרת שעשאן מעץ כשרים, שהרי אבובא דמשה היה של עץ, ואם עיקר שירה בכלי הרי הוא כלי שרת וילפינן שכלי שרת מעץ כשר, אבל לרבי סבר עיקר שירה בפה,

הגמ' דוחה שרבי וריב"י יכולים לסבור בין ששירה בכלי ונחלקו אם דנים אפשר משאי אפשר, או שעיקר שירה בפה ונחלקו בלפותא במנורה לרבי דרשינן כלל ופרט וכלל ומנורה מעץ פסולה, ולריב"י דרשינן רבוי מיעוט ורבוי ומנורה מעץ כשרה.

נ"א: נחלקו תנאים מי היה מנגן בכלי שיר במקדש בשעת שירת הלויים, לר"מ עבדי כהנים, לרבי יוסי ממשפחות ישראלים מיוחסות, לרבי חנינא בן אנטיגנוס לויים היו, הגמ' אומרת שלכו"ע עיקר שירה בפה והכל כשרים לנגן בכלי, ונחלקו מה היה בפועל במקדש, ונ"מ שלר"מ אין מעלים מדוכן אף ליוחסין, ולרבי יוסי מעלין ליוחסים, ולרחב"א מעלין אף למעשר.

הגמ' מבארת המחלוקת אם עיקר שירה בכלי או בפה בדרשות הפסוקים.

המשנה מתארת סדר שמחת בית השואבה, המנורות שהיו שם, והשירות ותשבחות שאמרו, ושירת הלויים, וסדר ההליכה לשאיבת המים למצות ניסוך המים.

מי שלא ראה...

נ"א: מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו.

מי שלא ראה ירושלים בתפארתה לא ראה כרך נחמד מעולם.

התקיעות במקדש

אין פוחתין מכ"א תקיעות בכל יום ואין מוסיפין על מ"ח, ר"י מחשיב כל תקיעה תרועה ותקיעה לתקיעה אחת, ולפ"ז יוצא שאין פוחתין מז' ואין מוסיפין על ט"ז, ולדבריו אין להפסיק בין תקיעה לתרועה ולא כלום.

בכל יום היו תוקעים ג' לפתיחת שערים וט' לכל קרבן תמיד.

בקרבת מוסף היו מוסיפין עוד ט'.

בערב שבת היו מוסיפין עוד ו', ג' להבטיל את העם ממלאכה, וג' להבדיל בין קודש לחול.

בימי חג הסוכות נוספו עוד י"ב, ג' בשער העליון וג' בתחתון ג' למילוי המים וג' ע"ג מזבח, וי"א שהיה תוקע ג' במעלה עשירית ולא ע"ג מזבח, התקיעות של מילוי המים לא היו תוקעים בשבת.

נ"ד: לרב אחא בר חנינא מדרומא היו תוקעים ט' תקיעות לכל מוסף אף באותו היום, למסקנה הגמ' דוחה את דבריו, אלא היו מאריכים בתקיעות או שמרבה בתוקעים.

ערב שבת שבתוך החג היו תוקעים מ"ח תקיעות, (ואם תוקעים לכל מוסף גם בראש השנה שחל בשבת היו מ"ח תקיעות), בערב פסח היו תוקעים בכל הלל שבשעת הקרבת הפסח ג' תקיעות, וכל כת היו קורין את ההלל ג"פ, נמצאו מ"ח תקיעות, ולר"י שבכת שלישית לא גמרו ההלל אפי' פעם אחת ליכא מ"ח תקיעות, ואם היה חל בערב שבת היה שם מ"ח יחד עם התקיעות של כל ערב שבת.

נ"ד: ערב פסח שחל בשבת לר"י היו תוקעים נ"א ולרבנן נ"ז, ולא תנא במתני' כי לא בכל שנה ערב פסח חל בשבת, אבל ערב שבת שבתוך החג היה חל בכל שנה, כרבנן שהיו דוחים את המולד כדי שיוה"כ לא יחול ביום ראשון, אבל לאחרים לא היו דוחים ויוה"כ יכול לחול בראשון.

ראש חודש שחל להיות בשבת שיר של ראש חודש דוחה שיר של שבת, י"מ כפשוטו, וי"א שמקדים שיר של ראש חודש אע"פ שתדיר קודם לשאינו תדיר, כדי לידע שהוקבע החודש

אלמלא מקראות הללו נתמוטטו רגליהם של שונאי ישראל "ואשר הרעותי" וכו'.

הקב"ה הראה לזכריה ד' חרשים, משיח בן דוד, משיח בן יוסף, אליהו, וכהן צדק שם בן נח.

לעת"ל אם יבוא אשור להלחם בישראל יקומו עליו ז' רועים- דוד אדם שת ומתושלח אברהם יעקב ומשה, וח' נסיכי אדם- ישי שאול שמואל עמוס צפניה צדקיה משיח ואליהו.

הגמ' מתארת גודל כח פרחי כהונה שהעלו כדים של ל' לוג בסולמות.

נ"ג: אשה היתה בוררת חיטים לאור בית השואבה.

הגמ' מביאה השירות והתשבחות שהיו אומרים חסידים ואנשי מעשה.

רגלי האדם ישאו אותו לעת"ל להיכן שיגזר עליו, הגמ' מביאה על זה מעשה בשלמה ששלח שניים למקום רחוק להצילם ממיטה, ובאמת שם היו צריכים למות.

הגמ' מתארת מעשי רשב"ג עם ח' אבוקות בשמחת בית השואבה.

לוי הטיח דברים כלפי מעלה והראה קידה ונעשה צולע מחמת שני הדברים.

רבי יהושע בן חנניה מתאר את מעשיהם ביום ובלילה בימי הסוכות, והגמ' מבארת שאין כוונתו שלא ישנו שהרי א"א שלא לישן ג' ימים, אלא שלא טעמו טעם שינה, אלא היו מנמנמים אחד על כתף חברו.

בשעה שכרה דוד את השיתין עלה התהום, ואחיתופל אמר שמותר לכתוב שם כדי לעצור את עלית המים וכך עשו, והמים ירדו הרבה, ואמר דוד ט"ו שיר המעלות והעמיד את המים אלף אמות מתחת הקרקע.

נ"ג: הגמ' מביאה מה עשו עובדי ע"ז בביהמ"ק בבית ראשון.

משמר שזמנו קבוע בחג היה מקריב תמידים נדרים ונדבות, ושאר קרבנות ציבור - פר העלם דבר של ציבור, ושעירי עבודת כוכבים, ומקריב את הכל - קיץ המזבח.

חלוקת לחם הפנים

יו"ט הסמוך לשבת בין שבת שחלה לפני יו"ט ראשון ובין שבת שחלה אחרי יו"ט אחרון, היו כל המשמרות שוות בחילוק לחם הפנים, כיון שהיו צריכים כל המשמרות להקדים או לאחר כדי להיות ביו"ט בביהמ"ק, ואם חל יו"ט ביום חמישי או שני משמר שזמנו קבוע היה נוטל י' חלות והאחרים ב' חלות.

נ"ו: בכל שבתות השנה משמר היוצא נוטל שש והנכנס נוטל שש, לר"י הנכנס נוטל ז' בשכר הגפת דלתות והיוצא נוטל ה', לרב יהודה במוספים היו חולים ואיתותב רב יהודה, משמר היוצא היתה עושה תמיד של שחר ומוספים, והנכנסת של בין הערבים ובזיכים, ד' כהנים ב' מכל משמר היו נכנסים כדי לחלק ביניהם את החלות.

הנכנסים חולקים בצפון כדי שיראו שהם נכנסים, והיוצאים בדרום כדי שיראו שהם יוצאים.

בילגה לעולם חולקת בדרום, וטבעתה קבועה, וחלונה סתומה, י"א לפי שמרים בת בילגה המירה דתה וכו', וקנסו את כל המשמרת כי דיברה מה ששמעה מהוריה ואוי לרשע ואוי לשכנו, וי"א לפי שהיו שוהים מלבוא וישבב היה משרת תחתיו.

הדרן עלך מסכת סוכה

בזמנו, ואע"פ שהיו סימנים נוספים לדבר זה עשו עוד היכר כדי שמי שראה רק היכר אחד ידע ג"כ שהוקבע החודש.

נ"ה: הגמ' מביאה איזה פרק אמרו בכל יום בחולו של מועד, ואיזה פרק נדחה בגלל שבת, ואיזה פרק נדחה לאלו שעושים ב' יו"ט.

נ"ה: קרבנות החג -

המשנה מבארת סדר הקרבת הקרבנות בימי החג ע"י כל הכ"ד משמרות באופן שכולם יקריבו בשווה, מלבד ב' משמרות שהיו מקריבות רק ב' פרים.

פר הבא בשמיני עצרת לרבי היו מפייסים עליו בין כל המשמרות, ולרבנן אחת משתי משמרות שהקריבו רק ב' פרים היתה מקריבה אותן, הגמ' מבארת שאף לרבנן היו מפייסים בין ב' המשמרות הללו.

ע' פרים בימי החג היו כנגד ע' אומות העולם, והיום האחרון היה רק לישראל אוהביו של מקום, ואחר החורבן איבדו עכו"ם כפרתם ואין יודעים מה איבדו.

בג' הרגלים היו כל המשמרות שוות באימורי הקרבנות שהקריבו ברגלים חזה ושוק של שלמי ראה וכו' ובחלוקת לחם הפנים, הגמ' מבארת מנלן שכל המשמרות היו שוות בזה, חובות הבאות שלא מחמת הרגל לא היו מתחלקים בשווה.

נ"ו: בחלוקת הלחם בעצרת אומר לו הילך מצה הילך חמץ, ובברייתא תנא שלאבא שאול היה הופך את הסדר ואומר הילך חמץ הילך מצה, ודין זה תלוי אם תדיר קודם או חובת היום קודמת, שבזה נחלקו רב ורבה בר חנה, שלרב מברך על הסוכה ואח"כ שהחיינו שחיוב היום קודם, ולרבב"ח שהחיינו ואח"כ סוכה דתדיר קודם, הגמ' מבארת שרב ורבב"ח לא נחלקו במחלוקת ב"ש וב"ה מה קודם בשבת ברכת היום או ברכת היין, והלכתא מברך על הסוכה ואח"כ על הזמן.